

OBSERVATORIUM
VOOR GEZONDHEID EN WELZIJK
BRUSSEL

OBSERVATOIRE
DE LA SANTÉ ET DU SOCIAL
BRUXELLES

Katern 1

Katern 2

Katern 3

Katern 4

Katern 5

Synthese van de rondetafel

BRUSSELS ARMOEDERAPPORT 2008

Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie

OBSERVATORIUM
VOOR GEZONDHEID EN WELZIJN
BRUSSEL

OBSERVATOIRE
DE LA SANTÉ ET DU SOCIAL
BRUXELLES

Synthese van de rondetafel

BRUSSELS ARMOEDERAPPORT 2008

Katern 5

Brusselse armoederapporten

De inhoud van het Brusselse armoederapport werd vastgelegd in de ordonnantie "betreffende het opstellen van het armoederapport van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest" van 20 juli 2006.

Het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn werd belast met de uitwerking ervan.

De rapporten worden verspreid via de website (www.observatbru.be) en op eenvoudig verzoek.

Elk rapport mag worden gekopieerd, mits vermelding van de bron.

Reeds verschenen Brusselse armoederapporten

2008

Welzijnsbarometer

Thematisch rapport: armoede en (ver)ouderen

Externe bijdragen

Brussels actieplan armoedebestrijding

Synthese van de rondetafel

2007

Welzijnsbarometer

Externe bijdragen

2006

Welzijnsbarometer

Opvolging van de parlementaire aanbevelingen 1998-2001-2004

2005

Welzijnsbarometer

2004

"9de armoederapport"

Deel 1: armoede-indicatoren, gebrek aan inkomsten en overmatige schuldenlast

Deel 2: verslag van het rondetafelgesprek van 12 oktober 2004

2002

"8ste armoederapport"

Deel 1: armoede-indicatoren, armoede en huisvesting

Deel 2: verslag van het rondetafelgesprek van 26 september 2003

2000

Armoederapport 2000: armoede-indicatoren, opvolging van 4 parlementaire aanbevelingen

Verslag van het rondetafelgesprek van 10 mei 2001

1999

Armoederapport 1999: armoede-indicatoren

Gelieve op volgende wijze naar deze publicatie te verwijzen:

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad, Synthese van de rondetafel, Brussels Armoederapport 2008, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, 2008.

COLOFON

De Synthese van de rondetafel maakt deel uit van het Brussels armoederapport 2008.

Dit rapport bestaat uit 5 delen:
de Welzijnsbarometer (jaarlijks),
het Thematisch rapport (tweejaarlijks),
de Externe bijdragen (tweejaarlijks),
het Brussels actieplan armoedebestrijding (tweejaarlijks) en
de **Synthese van de rondetafel** (tweejaarlijks).

Auteurs :

Gille Feyaerts, Annette Perdaens

Uittypen interventies:

Nahima Aouassar

Vertaling :

Brussels Language Services bvba

Lay-out :

Centre de Diffusion de la Culture Sanitaire asbl :
Nathalie da Costa Maya

Wettelijk depotnummer :

D/2008/9334/32

Voor meer informatie :

Observatorium voor Gezondheid en Welzijn
van Brussel-Hoofdstad
Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie
Louizalaan 183 – 1050 Brussel
Tel.: 02/552 01 89
observat@ggc.irisnet.be
www.observatbru.be

Gille Feyaerts

Tel.: 02/552 01 55

gfeyaerts@ggc.irisnet.be

Annette Perdaens

Tel.: 02/552 01 50

aperdaens@ccc.irisnet.be

DANKWOORD

Wij danken iedereen die bereid was om aan deze rondetafel deel te nemen, tijd vrij te maken en ideeën aan te reiken om de strijd tegen de armoede in Brussel te verbeteren. Wij hopen dat de politieke verantwoordelijken deze conclusies zullen gebruiken tijdens hun werkzaamheden om de levensomstandigheden van een steeds groter deel van de Brusselse bevolking te verbeteren.

Wij danken de moderatoren van de vijf workshops rond "Armoede en (ver)ouderen": Bruno Vinikas, Ingrid De Greef, Brigitte Paternostre, Françoise De Boe en Reej Masschelein.

Wij danken het Brussels Parlement, dat zijn personeel, zijn zalen, zijn vertalers, maaltijden en versnaperingen ter beschikking stelde.

De ploeg van het Observatorium

INHOUDSTAFEL

Dankwoord.....	3
Inhoudstafel.....	4
I. Inleiding.....	5
Leeswijzer.....	5
II. Doeltreffendheid van maatregelen en tussenkomsten.....	6
1. Informatie.....	6
1.1 Vaststelling.....	6
1.2 Oplossingen.....	6
2. Toegankelijkheid.....	8
2.1 Vaststelling.....	8
2.2 Oplossingen.....	9
3. Coördinatie en overleg.....	12
3.1 Vaststelling.....	12
3.2 Oplossingen.....	13
III. Ontmoetingsplaatsen.....	15
1.1 Vaststelling.....	15
1.2 Oplossingen.....	15
IV. Huisvesting en “verblijfplaatsen”.....	18
1. Een thuis voor ouderen.....	18
1.1 Vaststelling.....	18
1.2 Oplossingen.....	19
2. Een thuis voor mensen die vroegtijdig verouderd zijn.....	24
2.1 Vaststelling.....	24
2.2 Oplossingen.....	24
V. Participatie en activering.....	26
1. Vaststellingen.....	26
2. Oplossingen.....	27
VI. Andere voorstellen uit het algemeen debat.....	29
1. Energie.....	29
2. Onderwijs.....	29
3. Sanitaire voorzieningen voor thuislozen.....	29
4. Mensen zonder papieren.....	29
5. Toenemende ongelijkheid.....	30
6. Armoede beter begrijpen.....	30
VII. Conclusie.....	31
Bijlage	
Deelnemers aan de rondetafel.....	32

I. INLEIDING

Om de twee jaar wordt een rondetafelgesprek georganiseerd naar aanleiding van de publicatie van het Brussels armoederapport, waar de conclusies van dit rapport openbaar worden besproken. Het is de bedoeling om nieuwe werkpistes te formuleren om het parlementaire debat te voeden en om het beleid aan te zetten tot actie in de strijd tegen de armoede.

De rondetafel vond plaats op 6 november 2008 en verzamelde bijna 150 mensen, waaronder beleidsverantwoordelijken (Brusselse volksvertegenwoordigers, ministers en kabinetsvertegenwoordigers), plaatselijke politieke autoriteiten (burgemeesters en OCMW-voorzitters) en mensen en vertegenwoordigers van verenigingen die hebben meegewerkt aan het thematisch rapport.^[1] De rondetafel werd voorafgegaan door drie voorbereidende werkvergaderingen met maatschappelijk werkers en de mensen die hebben meegewerkt aan het thematisch rapport.

De dag bestond uit een voorstelling van de verschillende katernen van het Brussels armoederapport 2008, discussies in 5 workshops rond het thematisch rapport “armoede en (ver)ouderen” en een afsluitend algemeen debat.

In de workshops werden zowel vragen behandeld met betrekking tot de situatie van ouderen die in armoede leven, als de situatie van arme mensen die als gevolg van armoede vroegtijdig verouderen, om de politieke verantwoordelijken te wijzen op de specifieke kenmerken van deze twee invalshoeken en de maatregelen die getroffen moeten worden om de situatie van deze mensen te verbeteren.

De workshops behandelden de volgende thema's:

- De toegankelijkheid van de sociale en administratieve diensten voor kansarme ouderen
- Het sociale en familiale netwerk en de mantelzorgers
- Een woonplaats waar oudere kansarme mensen kunnen leven
- “Activering” tegen elke prijs? En het recht op rust?
- Zich erkend voelen in de samenleving.

Elke workshop werd voorgezeten door een externe moderator en er werd telkens verslag genomen door één of twee rapporteurs (medewerkers van het Observatorium voor Gezondheid en Welzijn). Alle debatten werden bovendien opgenomen en integraal uitgetypt.

Voorliggend document presenteert een synthese van de voorstellen die in de verschillende werkgroepen geformuleerd werden. Deze voorstellen worden geordend volgens 4 hoofdstukken die elk een thema behandelen dat transversaal doorheen de rondetafel terugkwam, namelijk: de grotere doeltreffendheid van maatregelen en tussenkomsten (II), het belang van ontmoetingsruimten (III), het thema huisvesting en “verblijfplaatsen” (IV) en tot slot participatie en activering (V).

Het afsluitende algemeen debat volgde op de voorstelling van het eerste Brusselse actieplan armoedebestrijding door de ministers. Dit debat liet plaats voor een bredere discussie over armoede en armoedebestrijding in Brussel. De pistes en voorstellen die buiten het thema “armoede en (ver)ouderen” werden geformuleerd worden in een vijfde hoofdstuk samengebracht (VI).

Bij wijze van conclusie (VII) formuleren we in het laatste hoofdstuk twee basisvoorwaarden die noodzakelijk zijn om de situatie van ouderen die in armoede leven en van arme mensen die als gevolg van armoede vroegtijdig verouderen te verbeteren en om preventief op te treden.

LEESWIJZER

De discussies tijdens de rondetafel vertrokken vanuit de vaststellingen uit het Thematisch rapport “armoede en (ver)ouderen”. Voorliggende Synthese van de rondetafel legt de nadruk op de voorstellen, pistes en “good practices” die in dit verband tijdens de rondetafel geformuleerd werden en moet dan ook complementair gelezen worden met het Thematisch rapport dat meer achtergrondinformatie biedt.

De voorstellen, pistes en good practices worden telkens in een kadertje weergegeven.

[1] Zie lijst van deelnemers in bijlage

II. DOELTREFFENDHEID VAN MAATREGELLEN EN TUSSENKOMSTEN

De kernvraag van dit hoofdstuk is op welke manier men er voor kan zorgen dat **mensen die een bepaalde behoefte hebben ook werkelijk beroep doen op de diensten die in deze behoeften kunnen voldoen**. De doeltreffendheid van maatregelen en tussenkomsten kan voor de meest kwetsbaren duidelijk versterkt worden door een verbetering van de informatie en van de toegankelijkheid van de diensten en door coördinatie van de diensten en de tussenkomsten.

1. INFORMATIE

1.1 Vaststellingen

De toegang tot informatie is een thema dat steeds terugkeerde tijdens de rondetafel. Wanneer mensen niet op de hoogte zijn van hun rechten en geen toegang hebben tot informatie, hebben ze automatisch geen toegang tot deze rechten. We stellen bovendien vast dat er vaak een uitgebreid aanbod aan diensten beschikbaar is die aan bepaalde behoeften tegemoet kunnen komen. Het komt er niet altijd op aan een bijkomend aanbod te creëren, maar wel om het bestaande aanbod beter bekend te maken bij potentiële gebruikers. Er werden tal van knelpunten geformuleerd.

Het administratieve en wetgevend systeem is uiterst complex. Senioren hebben de informatiestroom en de verschillende zware en complexe procedures niet onder de knie, die nochtans nodig zijn om aanspraak te kunnen maken op hun sociale rechten. De maatschappelijk werkers kennen de complexe wetgeving ook niet altijd, vooral op het gebied van de gezondheidszorg en de toegang tot de verschillende maatregelen.

Het taalgebruik dat in administratieve documenten wordt gehanteerd is uiterst ingewikkeld. Dit knelpunt geldt in het bijzonder voor mensen die geschreven documenten moeilijk kunnen beheersen of begrijpen.

De versnippering van de plaatsen waar en de kanalen waarlangs informatie kan worden bekomen is een probleem voor ouderen, vooral wanneer ze een beperkte mobiliteit hebben. Het feit dat ze de nodige attesten op verschillende plaatsen moeten gaan halen bemoeilijkt dit alleen maar (Bijvoorbeeld: attest van tenlasteneming bij de mutualiteit, werkloosheidsattest bij Actiris, ...).

De technologische evoluties gaan aan ouderen voorbij. Sommige van de nieuwe communicatiemiddelen die gebruikt worden door de administraties en openbare bedrijven (internet, interactieve websites, digitale telefoons) zijn vaak moeilijk toegankelijk voor hen. Hierbij komen bovendien ook nog eens de financiële drempels (bijvoorbeeld voor de toegang tot internet).

Op het terrein wordt tenslotte ook vastgesteld dat men steeds meer de stap moet zetten naar de mensen om hen te betrekken bij en te informeren over hun rechten. **Ouderen, en vooral de meest kwetsbare ouderen, gaan minder vlug uit zichzelf stappen ondernemen om informatie te verkrijgen.** Vaak gaan ze pas een beroep doen op diensten wanneer het al te laat is.

1.2 Oplossingen

De procedures vereenvoudigen

- **De wetgeving vereenvoudigen:** men stelt voor om de procedures en maatregelen voor de sociale zekerheid te uniformeren, bijvoorbeeld door de procedure voor een verhoogde tegemoetkoming voor geneeskundige verzorging en voor het OMNIO-statuut te laten samenvallen.
- **Het aantal stappen beperken:** een beperking van het aantal attesten dat moet worden voorgelegd om rechten te verkrijgen en bijvoorbeeld een centralisatie van de te leveren documenten bij één enkele organisatie (bijvoorbeeld bij de mutualiteit of het OCMW) zodat ze opnieuw kunnen worden gebruikt om andere rechten te verkrijgen.
- Ervoor zorgen dat de burgers hun relaties met de instellingen kunnen begrijpen en beheren door hen **duidelijke, bevattelijke en leesbare documenten** te bezorgen. Het taalgebruik in administratieve documenten moet eenvoudiger en de documenten moeten in een duidelijk en aantrekkelijk lettertype worden gedrukt.
- **Beroep doen op bemiddelaars:** de functie van bemiddelaars valoriseren, zoals de "openbare schrijver" die mensen helpt om administratieve teksten te begrijpen, die de formulieren opstelt, beantwoordt en invult, ...

Good practice: ervaringsdeskundigen

De Federale minister voor Maatschappelijke Integratie bevordert het werken met "ervaringsdeskundigen en sociale uitsluiting". Deze mensen worden aangeworven in de federale publieke administraties en hebben een dubbele functie: enerzijds zijn ze een bevoorrecht waarnemer die in die hoedanigheid de administratie kan inlichten over problemen die ze zelf hebben ondervonden en vervolgens suggesties ter verbetering indienen (bijvoorbeeld de vereenvoudiging van formulieren), anderzijds kunnen ze de mensen helpen bij het verkrijgen van hun rechten (helpen bij het invullen van de formulieren, het zoeken naar informatie, ...).

- **De aanwerving van ervaringsdeskundigen uitbreiden** tot andere gewestelijke administraties, bijvoorbeeld Actiris.
- **Ouderen aanwerven als ervaringsdeskundigen.** Zij zouden als vrijwilliger kunnen optreden als expert van hun situatie. Dit zorgt ervoor dat ouderen actief blijven participeren aan de samenleving en hun ervaringen kunnen inbrengen en het "levend geheugen" ter beschikking kunnen stellen.

Informatie centraliseren

- Ontwikkelen van **toegankelijke nabijheidsdiensten waar informatie op maat gecentraliseerd wordt.** Ze zouden kunnen worden verbonden aan een bestaande openbare of gesubsidieerde instelling en openstaan voor alle taalgemeenschappen (met eventueel vertalers).
- Het creëren van een **gratis telefoonnummer** (een soort centrale dispatching), per zone, per gemeente of voor twee gemeentes, waarop ouderen en gezinnen terecht kunnen voor informatie over bestaande diensten en van waaruit ze doorverwezen kunnen worden. Dit zou ook als coördinatie- en verbindingsplaats kunnen fungeren voor de bestaande diensten, door een nieuwe dynamiek op gang te brengen in een gemeente of een wijk. Men spreekt dan ook van een "reactivering" van het bestaande aanbod op lokaal en gewestelijk vlak.

 Good practice: De VGC ontwikkelde in het kader van het Lokaal Sociaal Beleid de **Sociale Infopunten (SIP)**. Dit zijn onthaal- en oriëntatiepunten waar elke burger voor alle sociale en welzijnsmateries terecht kan en professioneel onthaald wordt. Het is eveneens een ondersteuningspunt voor hulpverleners: als back-office geven de onthaalmedewerkers de nodige informatie aan hulpverleners zodat deze hun hulpverlening optimaal verder kunnen zetten. De implementering vertrekt van een afbakening in 9 "zones" (groter dan het gemeentelijk grondgebied, dat als te beperkt wordt beschouwd, kleiner dan het gewestelijk grondgebied, dat als te groot wordt beschouwd).

- In het kader van projecten zoals het Lokaal Sociaal Beleid en de Sociale Infopunten wordt er **meer samenwerking gevraagd tussen de verschillende actoren, over de communautaire scheidingslijn en beleidsdomeinen heen.**

Toegankelijkheid van communicatiemiddelen verbeteren

- **Internet moet goedkoper worden** voor mensen met een klein inkomen, door bv. internet gratis of aan halve prijs aan te bieden aan ouderen met een klein inkomen.

 Good practice: Het OCMW van Brussel-Stad heeft voor de gebruikers een internetterminal in het onthaallokaal geïnstalleerd. Op die manier hebben ze toegang tot de noodzakelijke informatie.

- De toegang tot internet en andere nieuwe communicatiemiddelen moet vergemakkelijkt worden door een grotere **ondersteuning en begeleiding in het praktische gebruik** ervan.

 Good practice: Verschillende diensten voorzien reeds in vormingen in informatica.

- **Didactische en gebruiksvriendelijke communicatiemiddelen** kunnen de autonomie van ouderen verhogen, daarom investeren in alternatieve toegankelijke communicatiemiddelen die tegemoet kunnen komen aan verschillende behoeften en moeilijkheden.

 Good practice: Op de website van de Vereniging van de Stad en de Gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, afdeling OCMW^[2] staat een inventaris die op een zeer didactische manier de verschillende rechten en juridische toelichtingen weergeeft over de hulp en dienstverlening van de 19 OCMW's van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Proactief werken

Omdat niet iedereen even gemakkelijk de stap naar een sociale dienst zet, moet men **proactief werken en de mensen opzoeken in hun leefomgeving:** in het rusthuis, het onthaaltehuis, op de straat of in de ontmoetingsruimten. Wanneer men mensen in hun eigen omgeving ontmoet kan men een vertrouwensband opbouwen die gebaseerd is op wederzijds respect. Vervolgens kan men trachten om mensen beter te informeren over hun rechten en/of over de mogelijkheden om toegang te krijgen tot deze rechten.

Er komen een aantal interessante initiatieven aan bod waarin men proactief werkt:

[2] www.ocmw-info-cpas.be

 Good practice: In sommige gemeenten en gesubsidieerde diensten werken sociaal assistenten proactief. In Brussel-Stad gaat een sociaal assistent langs de rusthuizen en bij de bejaarden thuis met een draagbare computer om ter plaatse de nodige dossiers in te vullen.

 Good practice: De stadswachten van Schaarbeek (Preventie- en Veiligheidspersoneel) verrichten buurtwerk, ontmoeten de ouderen op straat, leggen contacten, verwijzen ze door en informeren hen over de verschillende bestaande instellingen voor ouderen.

 Good practice: Via een klusjesman probeert men in het Buurtconciërgeproject (een project van het Seniorencentrum, zie eveneens p. 21) contacten te leggen met de buurtbewoners. De Buurtconciërges hebben immers een dubbele taak: enerzijds ervoor zorgen dat de ouderen thuis kunnen blijven wonen door kleine aanpassingswerken op het vlak van comfort en veiligheid uit te voeren in de woning, en anderzijds, in voorkomend geval, het Seniorencentrum op de hoogte brengen van andere, niet-materiële problemen, zoals bijvoorbeeld eenzaamheid. De Buurtconciërges zijn een eerste contactpunt om dergelijke problemen op te sporen.

 Good practice: De vereniging Pigment organiseerde een opleiding over het OMNIO-statuut in aanwezigheid van maatschappelijk werkers van de mutualiteiten die ter plaatse niet alleen konden antwoorden op vragen maar ook een dossier konden openen. De ervaring heeft aangetoond dat van de 40 tot 50 aanwezige personen er 12 waren die recht hadden op een OMNIO-statuut, maar hiervan echter niet op de hoogte waren. Zij konden ter plaatse een aanvraag indienen.

Deze proactieve houding kan ook in andere voorzieningen belangrijk zijn:

- **Mensen automatisch contacteren en/of informeren.** Men kan bijvoorbeeld automatisch wanneer iemand een bepaalde leeftijd bereikt heeft contact opnemen met deze senioren om hen te informeren over hun rechten, bijvoorbeeld over hun rustpensioenen.
- Een voorstel dat nog verder gaat, en dat steeds meer steun krijgt, is het zoveel mogelijk **automatisch toekennen van de rechten vanaf het moment dat men hiervoor in aanmerking komt**. Vooral rond het Omnio-statuut wordt deze vraag veel gesteld.
- Naar het voorbeeld van de straatverplegers die de thuislozen opzoeken op straat zou men ook ontmoetingen met **psychologen op straat** kunnen organiseren.

2. TOEGANKELIJKHEID

In dit hoofdstuk worden verschillende elementen aangehaald met betrekking tot een verbetering van de toegankelijkheid van sociale en administratieve diensten. **Inspanningen voor een betere toegankelijkheid, leiden meestal ook tot een hogere kwaliteit van de dienstverlening zelf.** Beide aspecten beïnvloeden elkaar en zullen in dit hoofdstuk dan ook door elkaar aangehaald worden.

2.1 Vaststellingen

Referentiekader voor toegankelijkheid

“Als de diensten, de verenigingen toegankelijk zijn voor de minstbedeelden, dan zijn ze toegankelijk voor iedereen”.

Wanneer je extra aandacht hebt voor de problemen (en de benadering van deze problemen) van de groep die het het moeilijkst heeft, dan kan je gemakkelijker oplossingen vinden en een betere situatie creëren voor de hele samenleving.

Wanneer men zich bijvoorbeeld gaat afvragen op welke manier ouderen van buitenlandse origine het best onthaald en verzorgd worden in een rusthuis, dan zal dit leiden tot een bredere analyse van het onthaal en de zorgen in het rusthuis in het algemeen.

Obstakels

In de eerste plaats benadrukken de aanwezigen de **obstakels op het vlak van fysieke toegankelijkheid**.

Mobiliteitsproblemen blijven een groot obstakel vormen, voor de toegang tot zorg, tot de administraties en tot het sociale leven, verenigingen of activiteiten. We kunnen zoveel ontmoetingsplaatsen voor ouderen oprichten, als er niets is voorzien om de mobiliteit te bevorderen, de mobiliteit buiten de gemeentegrenzen inbegrepen, blijven veel initiatieven dode letter. Het gebrek aan mobiliteit doet de uitsluiting en het isolement van ouderen nog verder toenemen en maakt dat mensen steeds vaker thuis in zichzelf gaan terugtrekken.

Hoewel het gratis openbaar vervoer onmiskenbaar een pluspunt is voor ouderen, zijn velen onder hen niet meer in staat het te gebruiken. Het aanbod aan alternatieven is ontoereikend, vaak financieel ontoegankelijk of niet optimaal georganiseerd. Sommige arme ouderen hebben dan wel nog de fysieke mogelijkheden om zich te verplaatsen met het openbaar vervoer maar hebben echter moeilijkheden om zich te oriënteren en hebben behoefte aan begeleiding.

Ouderen hebben vaak een beperktere mobiliteit, hierbij komt de onaangepaste inrichting van bepaalde gebouwen: er zijn veel trappen, men moet soms heel erg lang in de rij staan, soms moet men al om 7 uur's morgens aanschuiven om een ticketje te nemen, er zijn niet genoeg stoelen in de wachtzaal, enzovoort.

Naast deze aspecten van fysieke toegankelijkheid benadrukken de aanwezigen ten tweede ook het belang **van de manier waarop men onthaald wordt**. Dit is niet altijd aangepast aan de ouderen. Verschillende mensen benadrukken het belang van het onthaal, een eerste, zeer belangrijke stap om een kwaliteitsvolle dienstverlening te kunnen aanbieden die de waardigheid van de mensen respecteert. Net zoals andere kwetsbare mensen gaan ouderen niet gemakkelijk naar de openbare administraties omdat ze zich er niet op hun gemak voelen, slecht worden opgevangen, worden opgejaagd en nauwelijks worden begrepen.

In sommige OCMW's worden de mensen onthaald aan de balie, waar de vertrouwelijkheid niet gegarandeerd is.

Het onthaal wordt bovendien vaak verzorgd door iemand die niet gevormd is. Dit zorgt ervoor dat het onthaal vaak herleid wordt tot een zekere administratieve techniciteit waarbij weinig tijd is voor een uitgebreide uitleg of ondersteuning. Men ondervindt hierbij vaak een gebrek aan gevoeligheid en medeleven voor de problemen en moeilijkheden van de ouderen. Zo klaagt men bijvoorbeeld vaak over het feit dat men aan het onthaal geen aangepaste ondersteuning krijgt bij het invullen van administratieve dossiers.

Men betreurt tot slot **de moeilijkheid om een vertrouwelijke band op te bouwen met de sociaal assistenten**. Deze hebben nooit veel tijd en moeten zich vaak beperken tot de technische kanten van hun werk. Er is vaak geen tijd voor een babbel en een moment van gezelligheid. Zeker voor ouderen is het opbouwen van een vertrouwensrelatie via een proces van wederzijds respect belangrijk.

Ook in grote, anonieme diensten of structuren klagen mensen vaak over een gebrek aan respect en waardering. Ouderen voelen dat ze niet worden aanzien als een volwaardig persoon. Ze voelen dat hun autonomie niet gerespecteerd wordt. Professionals behandelen de patiënten soms op een kinderlijke manier. Dat is vaak het geval in rusthuizen waar alles wordt gedaan "in hun plaats", waar ouderen klagen over een gebrek aan respect of zelfs psychologische mishandeling. We moeten dus wantrouwig staan tegenover zeer genereuze voorstellen die hulp- en verzorgingsstrategieën organiseren waarin alles "gewaarborgd" is.

Men moet echter rekening houden met de **verschillende belemmeringen die een dergelijk kwaliteitsvol werk in de weg staan**.

Veel sociaal assistenten klagen over een grote administratieve overlast. In het OCMW bijvoorbeeld ondervinden ze dat ze het merendeel van hun tijd moeten besteden aan het in orde brengen van de voorwaarden voor het verkrijgen van het leefloon, waardoor ze zich soms louter "administratieve machines" voelen. Ze hebben te weinig tijd voor het basiswerk en het opbouwen van een menselijke vertrouwensrelatie met de gebruikers. Dit vraagt namelijk veel energie, veel geduld en veel tijd, iets wat de sociaal assistenten niet altijd krijgen.

Dat hangt samen met de tweede belemmering, namelijk de grote prestatiedruk die ook in andere sectoren zoals de gezins- en bejaardenhulp en de verpleeghulp gevoeld wordt. Hun werktijd wordt vaak in cijfers uitgedrukt, naargelang het aantal technische handelingen, waarvoor bovendien een beperkte tijd wordt voorzien. Het belangrijke relationele basiswerk dat zij doen kan echter niet op die manier in cijfers worden uitgedrukt.

Deelnemers aan de rondetafel getuigen tenslotte ook van een grote druk vanuit de overheid naar schaalvergroting, met het oog op besparingen en een grotere efficiëntie. Alles wat klein en menselijk is heeft het moeilijk om erkend te worden omdat men denkt dat dit veel duurder is dan de grote structuren of projecten die veel mensen aanspreken.

Uiteindelijk zorgen te hoge werkdruk, stress, opkroppen enzovoort er vaak voor dat de sociaal werkers te kampen hebben met een "burn-out".

2.2 Oplossingen

De mobiliteit verbeteren

In het thematisch rapport vermeldden we het initiatief van het Brussels Gewest om taxicheques toe te kennen (zie "armoede en (ver)ouderen" p. 13). Dit is een positief initiatief, maar men merkt grote ongelijkheden op tussen de verblijfsgemeenten van de ouderen: zowel voor wat de regelgeving betreft, als de toepassing en ontwikkeling van dit initiatief.

Het feit dat het aantal cheques beperkt is, vormt ontegensprekelijk een hindernis, bijvoorbeeld wanneer de verplaatsingen nodig zijn om zich te laten verzorgen, maar ook om te kunnen deelnemen aan het sociale leven.

"De gemeente geeft € 150 aan taxicheques per jaar. Ik zal even mijn geval uitleggen: ik ben voor 80% gehandicapt, ik neem enkel de taxi om naar het ziekenhuis te gaan, ik ga vier keer per maand naar het ziekenhuis, dus na 3 of 3,5 of 4 maanden zijn die cheques erdoor. De overige 8 maanden van het jaar moet ik met de taxi blijven gaan, dat is € 300 per maand die ik uit mijn eigen zak moet betalen."

- Er is de vraag om **het bedrag van de taxicheques op te trekken**
- Men vraagt om te **streven naar een grotere harmonisatie van de taxicheques**
- Wanneer de mobiliteitsverplichtingen verband houden met gezondheidskwesaties, zou men het bedrag van de taxicheques kunnen aanpassen aan de situatie van de patiënt
- In dit laatste geval moet men ook bekijken of het RIZIV als bevoegde instelling niet in oplossingen kan voorzien
- Andere deelnemers aan de rondetafel benadrukken dat de mobiliteit niet alleen bevorderd mag worden wanneer het gaat over gezondheidskwesaties, maar ook om de participatie aan het sociale leven te bevorderen.

Sommige gemeenten hebben andere, zeer interessante maatregelen getroffen, zoals minibussen en gemeentelijke voertuigen. Sommige gemeenten beschikken echter over geen enkel sociaal vervoermiddel. Er wordt gevraagd om dit type maatregelen, toegankelijk voor iedereen, verder te ontwikkelen. Hier volgen enkele pistes:

- De MIVB beschikt over minibussen voor mensen met een handicap, aan € 1,50 per rit, maar de reservatie moet de avond tevoren worden bevestigd zonder stiptheidsgarantie. Deze voorziening moet versoepeld worden.
- **In elke gemeente een voertuig tegen verminderd tarief of zelfs gratis voorzien**, dat bijvoorbeeld wordt bestuurd door een werknemer met een artikel 60-statuuat
- **Good practice:** in Brussel-Stad *"is er een camionette. Als de persoon naar het OCMW of naar Sint-Pieter wil gaan of om het even waar, om het even wanneer, belt hij één uur op voorhand en komt de camionette hem oppikken"*
- **Een solidair burgerschap bevorderen:** er zijn vrijwilligers die hun tijd en wagen individueel ter beschikking stellen, maar omwille van de effectieve kostprijs blijft dit zeer beperkt. Hiervoor is een ondersteunende organisatie en een minimale tussenkomst voor de kosten in verband met het voertuig nodig.
- De logica voor erkenning en subsidiëring verplicht de organisaties die de mobiliteit willen bevorderen ertoe zich te richten tot enkele bepaalde bevolkingsgroepen (bv. personen met een handicap) en verhindert dat ze kunnen werken voor de voltallige hulpbehoevende bevolking. We stellen voor om **de erkenningsvoorwaarden open te stellen voor iedereen met een beperkt inkomen.**

Er wordt tenslotte ook voorgesteld om **mensen die moeilijkheden hebben om zich alleen te oriënteren in het openbaar vervoer zoveel mogelijk te begeleiden**, bijvoorbeeld via het opstarten van *"netwerken tussen mensen die mobieler zijn en mensen die moeilijkheden hebben"*.

Het onthaal verbeteren

Er wordt gevraagd om prioriteit te geven aan de **herinrichting en reorganisatie van het onthaal**.

- Voldoende zitplaatsen voorzien in de wachtzaal en te veel trappen vermijden
- Zoveel mogelijk **met individuele afspraken werken** in plaats van het systeem met ticketjes zoals dat vandaag in sommige diensten gehanteerd wordt
- **De onthaalwerkers opleiden voor een betere begeleiding** van de mensen in de wachtzaal, niet opdat de mensen hun problemen zouden uitleggen, maar om de diensten van het OCMW en hun werking toe te lichten, om te bepalen hoe dringend een hulpvraag al dan niet is, en om ze beter te kunnen doorverwijzen
- De mogelijkheid voorzien van een onthaal op het OCMW buiten de kantooruren
- **Good practice:** Een aantal OCMW's doen al grote inspanningen om het onthaal te hervormen, men noemt onder andere het OCMW van Brussel: een aangename wachtzaal met heldere muren en speelgoed voor de kinderen, correcte informatie, onthaal op basis van individuele afspraken op vaste tijdstippen. Men spreekt ook over het afschaffen van de lange wachtrijen en van het verwijderen van de beschermingstralies voor de loketten.
- Ook in woonstructuren zoals de rusthuizen moet men **evolueren naar een mentaliteitswijziging** en de nadruk leggen op de opleiding van het personeel en de voortgezette opleiding van het personeel.

Individuele begeleiding aanbieden

Om zich gerust te voelen en om beter te begrijpen wat de administraties van hen verwachten, laten steeds meer mensen zich begeleiden bij hun administratieve stappen, ofwel door professionals (bijvoorbeeld een sociaal assistent van een gesubsidieerde sector die een gebruiker naar het OCMW begeleidt), maar ook door vrijwilligers. Sommige wetgevingen voorzien deze begeleiding (wanneer men moet verschijnen voor de Raad voor maatschappelijk welzijn bijvoorbeeld).

- **Individuele begeleiding stimuleren en vergemakkelijken**

 Good practice: "Een oudere zal nooit de stap zetten naar een dienst voor geestelijke gezondheidszorg, dat is al één kenmerk van ouderen. Wij (project "Mémoire Vivante") begeleiden hen en dit gebeurt in zeer moeilijke noodsituaties."

 Good practice: Ervaringsdeskundigen (zie ook p. 6) kunnen het publiek helpen om hun rechten te verkrijgen, hen begeleiden naar de diensten, hen de procedures uitleggen, de formulieren invullen, informatie zoeken, ...

Een dergelijke aanwezigheid van een derde persoon kan spanningen doen afnemen en het wederzijds begrip bevorderen. De aanwezigheid van een "getuige" bij het gesprek kan er voor zorgen dat het gesprek goed begrepen wordt, bijvoorbeeld door de ingewikkelde administratieve taal te "vertalen" in een begrijpelijke taal. Sommige deelnemers vrezen (of menen) echter dat de aanwezigheid van niet-professionele hulpverleners het wantrouwen tussen de gebruiker en de sociaal werker ook kan doen toenemen.

Aangepaste houding aannemen

Om beter rekening te houden met de reële behoeften van de kwetsbare ouderen, is een algemene aangepaste houding noodzakelijk.

Dit houdt ten eerste in dat men zich bewust moet zijn van het feit dat **ouderen en mensen die in moeilijke omstandigheden leven en vroegtijdig verouderen een ander ritme volgen en meer tijd nodig hebben**. Dit toont zich op verschillende levensdomeinen: zo hebben sommige ouderen bijvoorbeeld moeite om het ritme van sommige technologische veranderingen te volgen en mee te draaien in de maatschappij. Ook de begeleidingen van ouderen zullen bijvoorbeeld meer tijd vergen. Men moet zich hiervan bewust zijn, zich aanpassen aan dit ritme en meer geduld aan de dag leggen.

Ten tweede moet er ook een bereidheid zijn om **aandachtig naar hen te luisteren**. Het is belangrijk dat er steeds iemand beschikbaar is die hiervoor de nodige tijd kan uittrekken.

"Volgens mij moet men opnieuw leren luisteren [...] ik geloof dat de moeilijkheid in de structuren momenteel het luisteren is. Men weet niet meer hoe men moet luisteren en vaak komt men af met zeer genereuze voorstellen die echter niet voortvloeien uit het luisteren naar de oudere."

"De doeltreffendheid van de OCMW's wordt in de eerste plaats bepaald door de menselijke factor en de luisterbereidheid van onze medewerkers."

Deze twee aspecten, het aangepaste ritme en de luisterbereidheid moeten zich ook politiek vertalen in **erkenning- en evaluatiecriteria die hiervoor de nodige tijd voorzien**. De grote prestatiedruk die er vandaag heerst, bevordert dit alleszins niet. Deze aspecten moeten ook meer aandacht krijgen in de opleiding.

- Het relationeel en menselijk aspect en de voordelen van een dergelijke kwaliteitsvolle benadering op lange termijn moeten in rekening gebracht worden in de berekeningen die de overheid maakt in termen van kosten en efficiëntie van de dienstverlening (zie ook "Structuren op mensenmaat aanbieden", p. 11)
- Om meer afstand te kunnen nemen, moet men voor de werkers **in de sociale, socioculturele en medische sector misschien het principe van het sabbatjaar invoeren**, net zoals op de universiteiten. Dit zijn geen loopbaanonderbrekingen, geen vakantieperiode, maar een moment om afstand te nemen, om andere dingen anders aan te pakken en nieuwe energie te vinden, zonder hiervoor financieel gestraft te worden.

Structuren op mensenmaat aanbieden

Mensen van het terrein getuigen dat men beter kan functioneren op kleinere schaal en in kleinere groepen. Mensen voelen zich beter erkend in zulke kleinere structuren en hebben het gevoel dat men er op een meer menselijke manier kan leven en functioneren. Men komt er gemakkelijker tot een vertrouwensband gebaseerd op wederzijds respect. Het lokale niveau is bovendien het meest geschikt om de toegang tot dienstverlening te bevorderen.

Dit geldt voor ouderengroepen, praatgroepen, ontmoetingsruimten, culturele activiteiten enzovoort, maar ook voor de woonstructuren (rusthuizen, woonhuizen). Wat huisvesting en verblijfplaatsen betreft, moeten er kleinere en intiemere alternatieven "op mensenmaat" komen, opdat mensen er zich als individu erkend voelen. **Het kleinschalige karakter en de nabijheidsfactor maken deze structuren niet alleen veel toegankelijker, men kan er ook veel beter functioneren.**

- **Menselijkere en kleinere initiatieven duurzaam maken en financieren:** de kwaliteit en efficiëntie van de werking in kleinere groepen en structuren moet erkend en gewaardeerd worden, men moet "weten dat het beter werkt wanneer het kleiner is". Men vraagt om de grotere toegankelijkheid en de hogere kwaliteit van deze werkwijze meer in rekening te brengen in de berekeningen die men maakt in termen van kosten en efficiëntie.

 Good practice: er worden tijdens de rondetafel een aantal bestaande initiatieven aangehaald die tegemoet komen aan deze criteria. Er worden bijvoorbeeld een aantal kleinschalige samenwoonprojecten (zie p. 21) met veel enthousiasme beleefd en onthaald: *“Residentie Versailles is voor mij een echt alternatief, [...] een, ik zou zeggen, intiemere, menselijkere woning dan de grote structuren [...]. Daar worden mensen gevolgd en blijven ze levendig en voor mij is dat belangrijk, ik word immers ouder en wil zo lang mogelijk blijven leven, maar dan wel een écht leven.”*

3. COÖRDINATIE EN OVERLEG

3.1 Vaststellingen

Versnippering van de dienstverlening

Aanwezigen getuigen tijdens de rondetafel van een grote versnippering van de dienstverlening en een segmentatie tussen verschillende sectoren: tussen vrijwilligers en professionals, tussen sociale en gezondheidsdiensten, maar ook tussen openbare en private diensten.

De samenwerking van openbare diensten met privédiensten is een belangrijk element in de samenstelling van het dienstenaanbod: *“Misschien dat alle openbare diensten niet genoeg denken aan ambulante, non-profit, privédiensten. Ze zouden elkaar goed kunnen helpen.”* De deelnemers aan de rondetafel herinneren er namelijk aan dat privédiensten vaak samengesteld zijn uit multidisciplinaire teams die belast zijn met een globale opvang van de personen. Op die manier kunnen ze ter ondersteuning van het werk van de OCMW's een bijkomende hulp aanbieden, in de vorm van een psychologische, sociale, juridische... begeleiding.

De moeilijkheid van een integrale benadering van de persoon

Het is belangrijk dat men vertrekt vanuit een globale, integrale benadering van de persoon en rekening houdt met de verschillende behoeften en moeilijkheden op verschillende domeinen en de volledige omgeving van de persoon. Wanneer elke dienst de persoon vanuit haar eigen logica en werkwijze benadert, wordt de persoon als het ware onderverdeeld volgens zijn of haar verschillende afzonderlijke behoeften en *“in stukjes gehakt”*.

Dit leidt soms tot moeilijke situaties waarbij elk overzicht ontbreekt. Men is er zich niet van bewust dat aan sommige

behoefte niet voldaan wordt, of dat alle zorgen of een groot deel van de zorgen op de schouders vallen van een persoon of dienst. Vooral de diensten voor gezinszorg getuigen van deze moeilijkheden.

Moeilijkheden om te werken in de institutionele complexiteit

De institutionele situatie in Brussel versterkt deze moeilijkheden omdat ze uiterst ingewikkeld is, zowel voor de professionals als voor de bevolking, alleen al door het naast elkaar bestaan van drie gemeenschapscommissies, 2 gemeenschappen, één gewest, een federale staat en 19 gemeenten en 19 OCMW's. Elke eenheid heeft haar beleid, haar manier van werken en haar financieringscriteria.

Zo hebben mensen die door het OCMW worden geholpen grote vragen bij de verschillende werkwijzen die door elk OCMW gehanteerd worden: ze willen op een gelijke manier behandeld worden, ongeacht hun verblijfsgemeente.

Er bestaat een duidelijk gebrek aan dialoog tussen de verschillende gemeenschappen. Tijdens de rondetafel werd meermaals opgemerkt dat er heel veel interessante projecten en initiatieven bestaan, maar dat er heel veel onwetendheid heerst over wat er in beide gemeenschappen bestaat. Projecten die gefinancierd worden door de COCOF of de VGC zijn vaak niet gekend of worden weinig of onvoldoende gebruikt door respectievelijk Nederlandstalige en Franstalige Brusselaars.

Er is dan ook een grote noodzaak om meer te communiceren en meer samen te werken. Deze samenwerking is echter vaak uiterst moeilijk, niet zozeer uit onwil, maar omwille van problemen in verband met de financiering en de erkenning vanuit de overheid.

“Ik denk dat als je in Brussel werkt, dan kunt ge u op het werkveld niet in een kotje plaatsen. Er moet samengewerkt worden. Enige probleem is dat de overheid en de subsidiërende instanties niet meegaan in deze logica. Voor Nederlandstalige organisaties is het bijvoorbeeld veel gemakkelijker om mee te stappen in het project van het Lokaal Sociaal Beleid, omdat ze er ook financiering voor krijgen. Een Franstalige partner die er mee instapt, die krijgen daar geen extra financiële middelen voor en dat is het verschil.”

“Wij (Lokaal Dienstencentrum Het Anker) hebben een kleine klusjesdienst, 2 voltijdse werkrachten die bij senioren, bij kansarmen thuis kleine klusjes gaan opknappen; woning aanpassen, aansluiten van een afwasmachine, ontstoppen van een afvoer, een licht verdraaien, ... Om die dienst beter te laten renderen hadden wij een aanvraag gedaan om erkend te worden als sociaal economieproject bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. We hebben die aanvraag niet

toegekend gekregen, omdat wij vanuit het Anker erkend zijn vanuit Vlaanderen binnen het thuiszorgdecreet. We hadden op die manier nochtans een efficiëntere dienstverlening naar senioren kunnen verzekeren, én tegelijk vormingsmogelijkheden aanbieden.”

3.2 Oplossingen

Werken in netwerkverband versterken

Men kan het werken in netwerkverband stimuleren, enerzijds binnen de grenzen van een bepaald grondgebied, anderzijds rond een bepaalde problematiek.

 Good practice: In de meeste Brusselse gemeenten bestaat er een **sociale coördinatie**, een initiatief van het OCMW in het kader van zijn opdrachten. De sociale coördinaties versterken het werken in netwerkverband op het niveau van de gemeente. Het brengt de verschillende openbare en gesubsidieerde diensten en organisaties samen die elk op hun terrein armoede bestrijden. Ze werken samen en kunnen gemeenschappelijke projecten opstarten. In het kader van deze sociale coördinaties kunnen er ook werkgroepen opgericht worden rond specifieke thema's. Zo richtte het OCMW van Elsene een werkgroep "ouderen" op die de gemeente, het OCMW en de ouderenorganisaties bij elkaar brengt.

- De deelnemers vragen om dergelijke initiatieven, die het werken in netwerkverband bevorderen, beter te ondersteunen. Op dit moment bestaan er voor de sociale coördinaties echter belangrijke problemen op het vlak van subsidiëring. Het budget is te beperkt, wordt te laat toegekend en de verdeling tussen de gemeenten is betwistbaar.

 Good practice: Het "Lokaal Sociaal Beleid" streeft naar een samenwerking en coördinatie tussen de verschillende welzijnsactoren op het niveau van 9 "zones". Het Sociaal Infopunt (dat al besproken is op p. 7) is naast een onthaal- en oriëntatiepunt voor hulpvragers, zorgverstrekkers en hulpverleners ook een coördinatiepunt met het oog op een grotere samenwerking op het terrein.

 Good practice: Het concept van de "woonzorgzones" streeft een coördinatie van de dienstverlening na op het niveau van de wijk om het thuiswonen van de Brusselse ouderen mogelijk te maken. Elke afgebakende wijk wordt aangepast aan de lokale behoeften.

Het is belangrijk dat de coördinatie zich niet beperkt tot de diensten van een bepaalde sector, bijvoorbeeld de sector van bijstand aan personen. Er wordt gevraagd om ook een coördinatie te hebben tussen de diensten voor bijstand aan personen en de gezondheidsdiensten.

 Good practice: Tijdens de rondetafel is er sprake van het project "Dionysos" "die een strategie hanteert waarin tezelfdertijd de sector van bijstand aan personen gecoördineerd wordt met alles wat betrekking heeft op de gezondheid van de mensen, de lichamelijke gezondheid met alle problemen van lichamelijke handicaps die met de leeftijd komen, maar ook de geestelijke gezondheidsproblemen. Er is een grote bekommernis om met de hele gezondheidssector samen te werken".

Coördinatie van de diensten rond de persoon versterken

Het is essentieel dat er een dienst of persoon is die de coördinatie op zich neemt van de verschillende diensten die rond de persoon georganiseerd worden of georganiseerd moeten worden. Deze dienst of persoon moet zo een globaal beeld krijgen van de behoeften van de persoon en vervolgens de zorgen optimaal voorzien en coördineren. Deze moet ook de contacten tussen de verschillende actoren verzekeren.

Een dergelijke coördinatie dienst kan ook een belangrijke rol spelen in de ondersteuning van de mantelzorger. Heel wat mantelzorgers staan er namelijk alleen voor en zijn onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheden en de kostprijs van het professionele aanbod. De coördinatie dienst kan zorgen voor een betere bekendmaking van dit professionele aanbod en vervolgens ook de coördinatie er van op zich nemen.

 Good practice: De "centres de coordination de soins et services à domicile" (ondersteund door de COCOF) en de regionale dienstencentra (VG/VGC) coördineren de verschillende diensten die het thuiswonen van ouderen ondersteunen. Deze centra trachten zowel het formele als informele netwerk te organiseren en te coördineren. De verantwoordelijke van de vzw "aide & soins à domicile de Bruxelles" licht de doelstelling en werking van een dergelijke coördinatie dienst toe:

- *“Het is de bedoeling ervoor te zorgen dat iedereen die dat wil, thuis kan blijven wonen. Daartoe moet het hele, zowel formele als informele netwerk goed worden georganiseerd. We beleggen een coördinatievergadering bij de persoon thuis, waarbij we alle interveniënten contacteren die essentieel zijn om thuis te kunnen blijven wonen: de arts, de professionele dienstverleners (vaak een gezinshulp, een verpleegster, een kinesist, ...) en de niet-professionele dienstverleners (familie, of wanneer er geen familie is, soms een buurvrouw, een conciërge, een bakker, ...). Na deze vergadering wordt er telkens een soort van ondersteuningsplan op maat opgesteld. We bekijken wie thuis wat kan doen. Normaal gezien is het de taak van de coördinator om alles vlot te laten verlopen, soms moeten we ook onze rol van coördinator overstijgen en concreet thuis optreden. Voor personen met een overmatige schuldenlast moeten wij contact opnemen met OCMW's, de mutualiteiten, wij hebben bijvoorbeeld ook contacten met sociale diensten en ziekenhuizen en de bewindvoerders.”*

 Good practice: het Brussels Overleg Thuiszorg getuigt over het **“zorgplan”**. Dit zorgplan is een zorgcontract tussen de zorgbehoevende persoon, zijn familie, de betrokken hulp- en zorgverleners en de vrijwilligers. Het zorgplan moet de organisatie en de coördinatie van de zorg verzekeren. Het maakt bovendien communicatie mogelijk tussen de mantelzorgers en de professionele thuiszorg, en tussen de professionele hulpverleners onderling. Het krijgt meestal vorm in een papieren zorgplan dat bij de patiënt thuis ligt, met een rooster met de verschillende zorgverlening en de mogelijkheid om zaken in te schrijven.

Het is essentieel dat het contact en de dialoog met alle personen die betrokken zijn bij de zorg voor de persoon (de mantelzorgers, de familie, de burens, ...) aangehouden blijft gedurende het hele coördinatieproces. Nu heeft men vaak het gevoel dat iedereen rond de oudere wel betrokken wordt bij de aanvang van het coördinatieproces, maar dat deze contacten in de loop van het proces wegvallen. Een van de knelpunten waar men op dit vlak op stuit is het feit dat de familie van de senior tijdens de werkuren niet beschikbaar is, waardoor het niet evident is om op regelmatige basis ontmoetingen te organiseren.

- Om het vertrouwen van de oudere en de continuïteit van het werk te waarborgen moet men alles in het werk stellen om het mogelijk maken dat de **professionele hulpverleners en de mantelzorgers gedurende het hele proces hand in hand samen kunnen werken.**

[3] Zoals reeds werd aangehaald in het hoofdstuk “Informatie” (zie p. 6) moet men er zich van bewust zijn dat niet iedereen toegang heeft tot het internet. Bovendien is er voor velen niet alleen een financiële drempel, maar zijn er ook nog andere obstakels: zo kan bijvoorbeeld niet iedereen even vlot overweg met de nieuwe communicatiemiddelen.

- Een voorstel dat tijdens de rondetafel gelanceerd werd is het **opzetten van een communicatieplatform waarop iedereen de situatie en de evolutie van de oudere kan volgen**. Een voorbeeld van een dergelijk communicatieplatform zou een beveiligde internetdienst zijn waarop de ouder zelf, de familie, de dokters en de professionelen toegang hebben tot nuttige informatie met betrekking tot de situatie van de persoon [3]. In de eerste plaats krijgt iedereen op die manier een globaal beeld van de situatie en de evolutie, maar ook de dialoog en de communicatie tussen de verschillende partners wordt vergemakkelijkt zonder dat er hiervoor regelmatig ontmoetingen moeten worden georganiseerd. Er moet onderzocht worden op welke manier dit type van initiatief uitgewerkt en gesubsidieerd kan worden.

Er bestaan al talrijke jaren plaatsen waar de zorgen voor de bewoners van de wijken worden geconcentreerd: de “maisons médicales” en de wijkgezondheidscentra.

 Good practice: De wijkgezondheidscentra zijn verenigingen die de primaire gezondheidszorgen toedienen met een multidisciplinair team van huisartsen, verplegers, kinesitherapeuten, paramedici, sociaal werkers, opvangwerkers en beroepsmensen uit de geestelijke gezondheidszorg. Het zijn kleine structuren die dicht bij de mensen staan, gevestigd in een wijk waar ze op de hoogte zijn van de specifieke kenmerken en problemen. De gebruiker staat er centraal: het bewaren en bevorderen van zijn zelfstandigheid is een hoofddoel. Vaak worden er enkel forfaits betaald, in het kader van een getekende overeenkomst tussen de patiënt, zijn mutualiteit en het wijkgezondheidscentrum.

Overleg tussen de verschillende bevoegde Brusselse instellingen en overheden versterken

Er moet een actievere toenadering komen tussen de Brusselse instellingen en diensten, over gemeenschaps- en taalgrenzen heen, ten voordele van alle inwoners van Brussel. De belemmeringen die het samenwerken vandaag nog bemoeilijken moeten weggenomen worden.

- **Gemeenschappelijke financiering van projecten of verenigingen mogelijk maken**
- **Werkwijzen van de verschillende OCMW's harmoniseren.** Er bestaat al een uniforme lijst met geneesmiddelen die worden terugbetaald door alle Brusselse OCMW's. De deelnemers aan de rondetafel willen dat dergelijke maatregelen enerzijds worden uitgebreid maar dat de harmonisatie niet leidt tot een afzwakking maar tot een verbetering van de hulpverlening.

III. ONTMOETINGSPLAATSEN

1. VASTSTELLING

Eenzaamheid is een van de meest fundamentele problemen van arme ouderen. *“Ouderen hebben zin om te praten, te discussiëren, van gedachten te wisselen, te worden gehoord.”*

2. OPLOSSINGEN

2.1 “Ontmoetings- en uitwisselingsruimten”: verschillende functies

Een eerste functie van de ontmoetingsplaatsen zit in de loutere **“ontmoeting”**. Men ontmoet er mensen, kan er praten en discussiëren met anderen, zijn hart luchten en zijn problemen vertellen. Men krijgt het gevoel dat naar hen geluisterd wordt. Op deze plaatsen worden er banden gesmeed en voelt men zich niet langer alleen. Er kunnen opnieuw sociale contacten worden aangeknoopt, in het bijzonder op belangrijke momenten in het leven, bijvoorbeeld bij een breuk zoals wanneer de kinderen het huis uit gaan en de meeste ouders met een gevoel van leegte of zelfs ontreddering achterblijven.

Op die manier heeft men het gevoel ergens toe te behoren en kan een vertrouwensband met de samenleving tot stand komen. De ouderen zullen in hun dagelijks leven steun kunnen putten uit deze banden.

Niet alleen ouderen hebben nood aan mogelijkheden om elkaar te ontmoeten of om met elkaar te praten, maar ook kwetsbare, eenzame mensen van alle leeftijden. Om de meest kwetsbare bevolking te kunnen bereiken moeten deze ontmoetingsruimten een lage toegangdrempel hebben, wat inhoudt dat er zo weinig mogelijk voorwaarden mogen gesteld worden om er gebruik van te mogen maken. Anderzijds is het belangrijk dat mensen die er komen zich niet verplicht moeten engageren in een parcours van herintegratie of activering. Er kan zeker een aanbod aan sociale dienstverlening beschikbaar zijn, maar dit steeds op een vrijblijvende en discrete wijze.

Deze ontmoetingsruimten kunnen ook dienen als **uitwisselingsruimten**. Binnen de ontmoetingsruimten kan men komen tot een klimaat van vertrouwen waarin men zijn problemen kwijt kan en waar het tot een echt debat kan komen. Men luistert er naar elkaar, deelt er zijn ervaringen, trucjes en kneepjes en zoekt er samen naar pistes en oplossingen. Mensen met ervaring kunnen de anderen helpen en “sturen”. *Want “wie anders kan iemand uitleggen hoe hij tewerk moet gaan, dan iemand die de juiste weg al zelf heeft gevonden?”* De uitwisseling van kennis biedt betere perspectieven wanneer het loopt via zulke “getuigenissen”. Op die manier kan men in

de ontmoetingsplaatsen bijvoorbeeld op het vlak van toegang tot rechten komen tot een uitwisseling van ideeën en best practices.

“Ik heb de gelegenheid gehad hetzelfde te zien in de “Restos du coeur”, waar ouderen gaan eten. Ze vinden elkaar er terug in een gezellig kader en wisselen van gedachten, zitten rond de tafel, eten en discussiëren veel, op informele wijze. Daar worden hun problemen echt aangehaald, ze storten hun hart uit. Enkel zo kan men komen tot een echt debat of in elk geval tot het goed luisteren naar de zorgen van de ouderen.”

Ontmoetingsplaatsen kunnen ook een uitstekende gelegenheid vormen voor een **intergenerationele en interculturele uitwisseling**. Ze kunnen het voor mensen van vreemde herkomst mogelijk maken om nieuwe banden met de maatschappij op te bouwen. Ze kunnen er andere mensen leren kennen van dezelfde herkomst of dezelfde taal, om zich veilig te voelen en elkaar voort te helpen. Toch willen mensen van vreemde herkomst ook graag praten met mensen van Belgische origine. In de ontmoetingsplaatsen moet de interculturele mix dan ook zoveel mogelijk gestimuleerd worden: mensen van verschillende origines komen er met elkaar praten, leren elkaar kennen en komen dichterbij elkaar.

Good practice: het project “Mémoire Vivante” van de vzw La Gerbe organiseert naast intergenerationele ook interculturele ontmoetingen voor de oudere inwoners van Schaarbeek. In hun ontmoetingsgroepen ontmoeten verschillende nationaliteiten elkaar: Schaarbekenaars, mensen van Belgische origine die er altijd hebben gewoond en ouderen van vreemde herkomst, van overwegend Turkse en Marokkaanse herkomst. De werkers getuigen hoe opvallend het is dat ze dezelfde angsten en moeilijkheden hebben, bijvoorbeeld wat betreft de opname in een rusthuis.^[4]

Deze interculturele en intergenerationele uitwisseling kan ook in zekere mate bepaalde misverstanden wegwerken. Dat is het geval bij de spanningen die toegeschreven worden aan een cultureel conflict, bijvoorbeeld in sociale woonblokken waar ouderen zich beklagen over het gedrag van jongeren of kinderen van vreemde herkomst. Actoren op het terrein getuigen van soortgelijke moeilijkheden, maar dan tussen kinderen van Belgische families en ouderen van vreemde herkomst die nood hadden aan rust en stilte. Dat zou betekenen dat deze moeilijkheden eerder voortkomen uit intergenerationele dan wel uit interculturele spanningen. Wanneer men de moeilijkheden op deze manier bekijkt, wordt het mogelijk om ze beter te begrijpen en de moeilijkheden in Brussel beter te begrijpen.

[4] Dat neemt natuurlijk niet weg dat men nog steeds rekening moet houden met bepaalde specifieke behoeften en moeilijkheden van ouderen van vreemde herkomst. Het verwijst eerder naar het principe dat als referentiekader voor de toegankelijkheid van diensten genomen wordt op p.8: wanneer men

zich gaat afvragen op welke manier ouderen van buitenlandse herkomst het best onthaald en verzorgd worden in een rusthuis, dit ook zal leiden tot een bredere analyse van het onthaal en de zorgen in het rusthuis in het algemeen, wat ten goede komt aan de gehele ouderenbevolking.

2.2 “Ontmoetings- en uitwisselingsruimten”: politieke uitdagingen

De ontmoetings- en uitwisselingsruimten kunnen beter ondersteund worden. Een groot knelpunt is dat ze moeilijk binnen de conventionele erkenningskaders passen: het levert niet altijd concrete meetbare resultaten op waardoor het niet altijd binnen de logica van de beleidsmakers valt.

Uit de getuigenissen in het rapport en tijdens de rondetafel blijkt de grote waarde van zulke ontmoetingsruimten. Deze manier van werken levert wel degelijk (duurzame) resultaten waardoor het een ondersteuning verdient.

- Men vraagt dan ook de **uitbreiding en ondersteuning van de ontmoetingsplaatsen voor ouderen en voor intergenerationele en interculturele uitwisseling.**

Enkele aanbevelingen op het vlak van de uitbouw en ondersteuning van de ontmoetingsplaatsen:

- **Erkennings- en evaluatiecriteria uitwerken die het mogelijk maken dat de sociale hulpverlening niet de overhand neemt op de basisdoelstellingen van ontmoeting, luisteren en gehoord worden en laagdrempeligheid.**
- Ruimte laten voor een diversiteit aan ontmoetingsplaatsen die tegemoetkomen aan verschillende behoeften. Ook hiervoor is een **soepele financiering van deze plaatsen** noodzakelijk.
- OCMW's en gemeenten, maar ook andere organisaties moeten veel meer initiatieven nemen in deze richting.

Op het vlak van de toegankelijkheid:

- Het is vooral belangrijk om de **deelname aan deze ontmoetingsplaatsen te stimuleren specifiek bij kwetsbare ouderen**, omdat wordt vastgesteld dat het bijzonder moeilijk is om deze groep te bereiken. Deze ontmoetingsplaatsen moeten dan ook een “lage drempel” hebben zodat iedereen er terecht kan.

Op het vlak van diversiteit:

- **De bestaande interculturele en intergenerationele initiatieven ondersteunen**
- **De sociale, interculturele en intergenerationele mix in elke nieuwe ontmoetingsplaats stimuleren**
- **Deze ontmoetingsruimten in heel Brussel mogelijk maken, ook in de meest achtergestelde wijken.** Het beleid kan een rol spelen door het scheppen van een gevoel van verbondenheid of saamhorigheid te stimuleren, evengoed in de arme wijken als in de rijke gemeenten.

2.3 Andere interessante initiatieven

Buurtprojecten

In de huidige samenleving worden de gezinnen steeds kleiner en zijn ouderen steeds meer op zichzelf aangewezen. Door een soort van “nieuwe familie” te creëren met de burens en de verenigingen van de gemeente of door feesten te organiseren kan men de nabijheid bevorderen en de ouderen opnieuw een plaats in het sociale leven geven.

Alle Brusselse gemeenten organiseren activiteiten voor ouderen. Deze activiteiten beantwoorden aan een grote vraag en richten zich tot de ouderen van de gemeente. Zo organiseren sommige schepenen van Sociale Zaken voor alle ouderen van de gemeente jaarlijks een gratis maaltijd of vieruurtje, of recreatieve namiddagen. Deze momenten worden sterk geapprecieerd door de ouderen: ze praten weer, ze discussiëren en brengen deze namiddagen samen door. Deze momenten van samenzijn zijn een verrijking voor het leven van de ouderen.

Good practice: de gemeente Sint-Gillis organiseert een seniorenbeurs met een voorstelling van alle diensten en verenigingen voor senioren van de gemeente. Koffie en gebak ontbreken niet op deze ontspannende namiddag.

Dagcentra

De dagcentra zijn plaatsen waar men de hele dag kan doorbrengen (in tegenstelling tot ontmoetingsplaatsen).

Hoewel deze centra de voorkeur geven aan een collectieve benadering, zorgt de aanwezigheid van professionals ervoor dat ouderen ook aangepaste hulp kunnen krijgen. Ook hier is het vertrouwensklimaat essentieel om het over de gevoeligste onderwerpen te kunnen hebben met een specialist die diegenen die dit wensen, kan begeleiden.

Sociale restaurants

Een sociaal restaurant is ook de ontmoetingsplaats bij uitstek. Ze zetten de stap voor een objectieve reden; een maaltijd. Daarna hebben ze de kans er op informele manier hun zorgen en problemen te bespreken, hun moeilijkheden op lossen of ervaringen uit te wisselen: *“Tiens, ik heb mevrouw de sociaal assistente gezien, die dat heeft gedaan”.*

Soms kan men in deze gemeenschapsruimte zijn eigen eten meebrengen, ter plaatse koken en de tafel delen met anderen, waardoor deze mensen hun autonomie en het contact met de samenleving blijven behouden. Deelnemers benadrukken dat men in deze ontmoetingsplaatsen niet alleen komt om hun zorgen te bespreken, maar vaak ook om ze juist even te

vergeten, plezier te hebben, te lachen en gezellige momenten te beleven.

Ook hier zijn maatschappelijk werkers vaak aanwezig en beschikbaar voor begeleiding indien nodig. Vaak is er een bureau waar men een individueel gesprek kan hebben met de sociaal assistent.

Burgernetwerken

Er bestaan tal van andere burgerinitiatieven die zorgen voor het versterken van het sociaal netwerk in de buurt. Ook deze initiatieven passen binnen het idee van ontmoetingsruimten, omdat ze op een informele manier de banden tussen buurtbewoners kunnen versterken en vervolgens ook een ondersteuning kunnen vormen voor mensen met moeilijkheden.

Zo geeft men het voorbeeld van een burennetwerk: *“dat bestaat al lang op initiatief van enkele artsen die zich ervan bewust waren dat er mensen waren die slechts wat hulp nodig hadden om brood of geneesmiddelen te gaan halen of om kleine boodschappen te doen of om hun oogdruppels toe te dienen zonder hiervoor een verpleegster te moeten betalen. Dit burennetwerk bestaat en werkt zeer goed. Het is ook wel leuk omdat zelfs de advocaat meewerkt, die nooit tijd heeft, maar beseft dat wanneer hij zelf inkopen doet, hij ook de boodschappen voor iemand anders kan doen. Hij contacteert dus het netwerk om te zien of iemand geholpen moet worden. Mensen met meer tijd die zich misschien zelfs opgeven als vrijwilligers om anderen te helpen omdat het jonggepensioneerden zijn die contact willen houden met de mensen”.* Men spreekt ook van de netwerken vanuit de “maisons médicales”, (de netwerken van gebruikers) of netwerken van wederzijdse hulp die door sociale diensten zijn opgestart.

2.4 Burgerruimten

Participatie-initiatieven

Zowel burgers als beleidsmakers staan steeds meer open voor verschillende vormen van “participatieve democratie”.

 Good practice: Er bestaan al participatie-initiatieven (de zogenaamde **spreekruimtes**) die door de overheid worden gesubsidieerd en waaraan zowel thuislozen als maatschappelijk werkers deelnemen en waar de behoefte om zich uit te drukken, om na te denken, oplossingen te zoeken, nieuwe pistes te vinden tot uiting komt. Deze behoefte om zijn ervaringen te delen is ook zeer belangrijk voor de maatschappelijk werkers. De daar aangebrachte ideeën worden vervolgens voorgesteld aan de verantwoordelijke van de vereniging en kunnen doorstromen tot bij de politieke verantwoordelijken.

- **De overheid overtuigen van het nut van deze initiatieven**
- **Nieuwe spreekruimtes en opleidingsruimten oprichten.**

Adviesraden

De participatie kan ook meer formeel georganiseerd worden in **ouderadviesraden**. Via deze raden kunnen de ouderen hun problemen, ervaringen en voorstellen op een meer formele manier delen met de beleidsverantwoordelijken.

De adviesraden dienen niet enkel om ervaringen uit te wisselen, maar ook om discussies ten gronde te voeren, belangrijke denkoefeningen te houden die uiteindelijk kunnen uitmonden in zeer concrete voorstellen en projecten. Via deze weg kunnen ouderen actief participeren aan de uitbouw van initiatieven die aan hun behoeften beantwoorden en rekening houden met hun ervaringen en beperkingen.

Enkele aanbevelingen:

- **Ouderen mobiliseren om hen actiever te laten deelnemen in de werkzaamheden van de gemeente of het Gewest**
- De deelname van ouderen bevorderen door **op gemeentelijk en/of gewestelijk vlak adviesraden op te richten** met ouderen maar ook met 55 plussers die wel nog actief zijn maar toch al de pensioengerechtigde leeftijd naderen
- **De armoedeproblematiek ter sprake brengen** omdat een groot deel van de Brusselse ouderen ermee te maken heeft
- Om de beleving van armere ouderen zoveel mogelijk in rekening te brengen, de participatie van organisaties die contact hebben met deze personen, als vooraanstaande getuigen bevorderen. *“Ongetwijfeld zullen de kansarmen daarin zelf nauwelijks aanwezig zijn, daarom tegelijk de aanbeveling dat daarin ook plaats is voorzien voor vertegenwoordigers van de mantelzorg of de zorgsector om als medestanders en bevoorrechte getuigen hun belangen t.a.v. het overeenstemmend bestuur te kunnen bepleiten.”*

IV. HUISVESTING EN “VERBLIJFPLAATSEN”

1. EEN THUIS VOOR OUDEREN

1.1 Vaststellingen

Beperkte financiële toegankelijkheid

De hoge kostprijs blijft een belangrijke belemmering waardoor bepaalde instellingen en diensten ontoegankelijk zijn voor mensen met een laag inkomen.

Door de stijging van de huurprijzen en de energiekosten en het zwakke aanbod van sociale huisvesting wordt de problematiek van huisvesting steeds ernstiger voor de Brusselaars met een laag inkomen.

De prijzen van de rusthuizen stijgen sneller dan het bedrag van de pensioenen waardoor deze ontoegankelijk worden voor een steeds groter aantal ouderen. De OCMW's zullen nooit voor alle ouderen die de volledige prijs niet kunnen betalen, tussenbeide kunnen komen.

De toenemende commercialisering van de sociale en gezondheidssectoren hebben als gevolg dat de dienstverlening (die hoe langer hoe meer een commercieel goed wordt) ook voor thuiswonende ouderen of voor ouderen in een serviceflat steeds minder toegankelijk worden.

“Ik heb eens geïnformeerd naar serviceflats en ook in verschillende bejaardentehuizen, maar mijn pensioen was te klein en juist daarom voelde ik mij een gevangene, omdat ik geen geld had. Als je nog een sociaal leven wil hebben, en daarmee bedoel ik eens weggaan, gaan wandelen, winkelen, maar wanneer je niets meer hebt, is het niet met die 84 euro, die ze ons als zakgeld geven, dat je elke week een kop koffie kan gaan drinken en de kapper, geneesmiddelen, dit en dat kan betalen ... dat is bijna niet mogelijk.”

Noodzaak om sociale banden aan te knopen

Ouder worden brengt voor alle sociale lagen van de bevolking onder andere een risico op eenzaamheid met zich mee, dit risico is echter duidelijk groter voor mensen die een levensparcours kennen dat gepaard gaat met bestaansonzekerheid. Zij hebben vaak een zwak sociaal netwerk, weinig sociale contacten, de banden met de kinderen zijn vaak losser of zelfs gebroken en ze hebben vaak grotere moeilijkheden om zich te verplaatsen^[5].

Mensen trachten via huisvesting sociale contacten te leggen en opnieuw sociale banden aan te knopen. Bij veel mensen leeft de wens samen met anderen te gaan wonen, om de eenzaamheid tegen te gaan, onderlinge solidariteit en ondersteuning te versterken en tegelijk de kostprijs van de huisvesting te drukken.

Belangrijk om zich “thuis” voelen

Er moet zoveel mogelijk gestreefd worden naar oplossingen die het mogelijk maken om zo lang mogelijk in zijn of haar thuisomgeving te blijven wonen. Daar voelt de persoon zich werkelijk “thuis”, vertrouwd en veilig, en kan hij of zij maximaal gebruik maken van het opgebouwde relationeel netwerk, of trachten om dit te onderhouden.

Een deelnemer op de rondetafel legt tenslotte uit dat deze thuisomgeving niet louter fysiek maar ook psychisch geïnterpreteerd kan worden. Een “thuis” gaat dan veel verder dan louter de plaats waar men zich bevindt, maar heeft ook een psychologisch aspect. Het gaat erom zich zijn woning “eigen te maken”, er zijn psychologische en fysieke levensruimte van te maken, zich er goed te voelen.

De behoeften zijn meervoudig en maken diverse alternatieven noodzakelijk

Het is duidelijk dat bovenstaande punten soms tot vaststellingen of voorstellen in verschillende richtingen kunnen leiden. Het komt er op aan om voor elke persoon een juist evenwicht te vinden tussen tegemoet komen aan de behoeften die samenhangen met de afhankelijkheid en het behoud van autonomie, de noodzaak om sociale banden aan te knopen en tegelijk het belang dat men er zich “thuis kan voelen”. Dit evenwicht zal voor elke persoon elders liggen.

Er is niet één enkele benaderingswijze of formule die beter is en die prioritair uitgewerkt moet worden. Het is essentieel dat er verschillende benaderingen en formules van wonen aangeboden worden die tegemoet komen aan verschillende behoeften en verwachtingen.

Men mag ook niet vertrekken van specifieke benaderingen voor bepaalde categorieën van personen: men mag niet denken in termen van een bepaalde formule op maat van ouderen, een andere voor jongeren, een voor armen of voor minder armen, een andere voor mensen met moeilijkheden op het vlak van mentale gezondheid, enzovoort. Men moet eerder vertrekken vanuit een levensloopperspectief en kijken naar de individuele behoeften, verwachtingen, en mogelijkheden van elke persoon. Men moet hierbij steeds ruimte laten voor een evolutie van de persoon en vermijden dat de mensen strikt en definitief in een “hokje” ondergebracht wordt.

[5] Zie ook het Thematisch rapport “Armoede en (ver)ouderen” p. 5, 57-65, 71

1.2 Oplossingen

1.2.1 Aanbod beschikbare woningen

Financiële toegankelijkheid verhogen

 Good practice: Midden 2005 werden er in Gent, Charleroi en Brussel **pilootprojecten “paritaire huurcommissies”** opgestart in opdracht van de POD Maatschappelijke integratie, armoedebestrijding en sociale economie. Deze paritaire huurcommissies brengen eigenaars, huurders en experts samen rond de tafel. Ze hadden onder andere als doelstelling om te komen tot een rooster met objectieve en subjectieve referentiecriteriën voor het bepalen van de prijzen op de private huurmarkt.

- **Er wordt een stand van zaken gevraagd van de opvolging van deze pilootprojecten.** *“Er is nieuws uit Gent, het werkt; er is nieuws uit Charleroi, het loopt; en in Brussel loopt het helemaal niet, in Brussel is er niets, dat de Regering er zich alstublieft achter zet.”*

Leegstaande gebouwen in Brussel benutten

De problematiek van leegstaande woningen komt regelmatig terug. Sommige mensen merken op dat er zelfs tot twee miljoen vierkante meter bureauimte permanent vrij staan in Brussel. Deze vrijstaande bureauimte wordt nog meer in vraag gesteld, wanneer men hoort dat de immobiliënsector elk jaar steeds maar bijkomende vierkante meter nieuwe bureaus voorziet.

- Er zijn veel lege gebouwen in Brussel die zouden kunnen worden ingericht als woningen of rust- of onthaalhuizen om op die manier de armen een dak boven het hoofd te geven
- Er worden inspanningen vanuit de overheid gevraagd om de vrijstaande bureauimtes te gebruiken en om te vormen tot huisvesting

 Good practice: In Brussel blijven vele appartementen boven winkels leegstaan omdat de wet een afzonderlijke ingang eist voor winkel en appartement en omdat deze laatste deur soms verdwijnt door de inrichting van de vitrines. Sommige gemeenten nemen al contact op met de eigenaar opdat hij de panden zou herinrichten zodat ze kunnen worden verhuurd. Het zou interessant zijn om dit systematisch overal toe te passen.

- **De wetgevingen in verband met het opeisen van gebouwen beter toepassen en evalueren:** nl. de “opeising van leegstaande woningen” (de zogenaamde “wet-Onkelinx”) en het openbaar beheerrecht voorzien in de Brusselse huisvestingscode.

Uithuiszettingen vermijden

In het nachtasiel en de onthaalhuizen stelt men vast dat er steeds meer ouderen uit hun huis worden gezet. Ze vangen steeds meer volledig autonome ouderen op die geen huis meer hebben omdat ze van hun huisbaas een opzeg hebben gekregen en geen andere woning hebben gevonden die is aangepast aan hun budget. Deze mensen hebben nood aan een woning, en minder aan sociale begeleiding.

De nood aan begeleiding hangt af van het levensparcours van de persoon. Sommige mensen worden uit huis gezet, maar hebben nog genoeg energie om nieuwe huisvesting te vinden, onafhankelijk van hun leeftijd. Andere mensen, zelfs vanaf veertigjarige leeftijd, hebben een levensparcours getekend door armoede en vinden de moed en de energie niet meer om opnieuw te beginnen. Voor deze mensen is een uithuiszetting een nieuwe zware tegenslag die moeilijk overwonnen wordt.

Zeker in de winter zijn deze uithuiszettingen verontrustend. De bijtende winterkoude van het najaar van 2008 maakte het lot van de mensen die zich zonder huisvesting vinden nog meer aangrijpend.

- **Instellen van “een opschorting van de uithuiszettingen tijdens de winter”,** die weldra op gewestelijk vlak van kracht moet worden.
- In het plan voor de huisvesting van thuislozen voorziet het Verenigd College van de GGC de **oprichting van een “sociaal hotel”**. Dit vertrekt vanuit het idee dat er steeds, ongeacht het seizoen, een alternatief voorzien moet worden om mensen die hun woning verliezen op korte termijn te kunnen huisvesten. “Het sociaal hotel” is een plaats waar daklozen een beperkte periode zouden kunnen verblijven, tot ze een duurzamere oplossing gevonden hebben. Andere steden, zoals Amsterdam, bieden dit soort opvang aan. Dit onderdeel van het plan bevindt zich nog maar in de ontwerpfase. De realisatie van dit project is gepland voor de volgende legislatuur. In de eerste plaats moet een gebouw worden gevonden dat geschikt is voor de uitvoering van dit project.

1.2.2 Thuis wonen mogelijk maken

Concept

Een aanbod aan welzijns- en gezondheidsdiensten moet het zelfstandig wonen van de Brusselse ouderen in hun vertrouwde omgeving, ook bij een toenemende zorgbehoefte, mogelijk maken. Tijdens de rondetafel werd de vaststelling gedeeld zoals die al in de Atlas "Thuiswonen na je 65ste" gemaakt werd, namelijk dat er heel wat actoren actief zijn, maar dat er nog heel wat werk is om aan alle behoeften te beantwoorden.

De zorg coördineren

In de eerste plaats is het essentieel dat een dienst of persoon de coördinatie op zich neemt van de verschillende diensten die rond de persoon georganiseerd worden of georganiseerd moeten worden. Wanneer deze ontbreekt, komt de noodzakelijke integrale benadering van de persoon in het gedrang (zie p. 12).

 Good practice: De "centres de coordination de soins et services à domicile", het "zorgplan" en de "woonzorgzones" (zie ook het hoofdstuk "Coördinatie en overleg" p.13).

- Deze initiatieven moeten verder ondersteund en uitgebouwd worden.

De familie- en sociale banden van de ouderen ondersteunen

Wanneer men de zorg rond de persoon gaat coördineren is het essentieel om de familiebanden van de persoon hierbij te betrekken en verder te versterken.

De mantelzorgers spelen een aanzienlijke rol in de levenskwaliteit van de senioren. Dit is onder andere essentieel voor het vertrouwen van de oudere: waar zij soms nog een zekere vrees kunnen hebben ten opzichte van de "externe" professionele werkers, is de band met de mantelzorgers uiteraard meer vertrouwelijker. Het is essentieel dat dit contact aangehouden blijft gedurende het hele coördinatieproces en niet enkel bij de opstart.

- Het **ondersteunend aanbod voor mantelzorgers** verder uitbouwen en ondersteunen
- Om het vertrouwen van de oudere en de continuïteit van het werk te waarborgen moet men alles in het werk stellen om het mogelijk maken dat de **professionele hulpverleners en de mantelzorgers gedurende het hele proces hand in hand samen kunnen werken**. Zie voorstel p. 14.

De initiatieven zoals die besproken zijn in het hoofdstuk "ontmoetingsruimten" (zie p. 15-17) kunnen de sociale cohesie in de buurt en het **sociaal netwerk van de oudere versterken**. De uitdaging is om de oudere buurtbewoners zoveel mogelijk te betrekken in deze projecten.

De autonomie van de oudere respecteren

Sommigen stellen zich vanuit een bekommernis voor het respect voor de autonomie vragen bij het idee om de relaties met de mantelzorgers te formaliseren. Dit lijkt in tegenspraak te zijn met de autonomie van de persoon, die zelf haar eigen netwerk opbouwt en zelf haar relaties organiseert. Men moet de oudere niet volledig aan zijn of haar lot overlaten, maar moet toch **oppassen alles te veel willen te structureren en organiseren**. Coördinatieprocessen waarin heel wat professionelen betrokken zijn houden het risico in dat de oudere geïnfantiliseerd wordt en uitgesloten wordt uit bij elke beslissing.

- **Uit respect voor de autonomie moeten ouderen steeds het middelpunt blijven in het beslissings- en coördinatieproces.**

 Good practice: In de werking van het coördinatiecentrum "aide & soins à domicile de Bruxelles" (zie p. 13-14) respecteert men de autonomie van de oudere door de vergadering waarin het coördinatieproces opgestart wordt met de verschillende betrokkenen bij de persoon thuis plaats te laten vinden. Op die manier kan de persoon actief deelnemen aan het proces. Men vertrekt van de reële behoeften en de reële vraag van de persoon en denkt niet in zijn of haar plaats. *"De persoon nodigt de professionals of de helpers uit om bij hem of haar thuis te komen. Dit is symbolisch: hij of zij is bij hem of haar thuis en heeft het voor het zeggen."*

 Good practice: Er loopt momenteel een actie-onderzoek in Etterbeek dat gesubsidieerd wordt door de COCOF, dat vanuit een zelfde benadering tegemoet komt aan de autonomie van de persoon. Het coördinatieproces wordt opgestart vanaf het moment dat de oudere een aanvraag indient om opgenomen te worden in een rusthuis of bij een hospitalisatie, om de toekomstplannen beter af te bakenen. Op dat moment wordt met de persoon gekeken naar het reeds bestaande netwerk in zijn of haar omgeving en de diensten beschikbaar in Etterbeek en Brussel, vertrekkend van een reële evaluatie van zijn of haar behoeften.

De rol van een coördinatiecentrum is om de persoon te begeleiden en niet om in zijn of haar plaats de levenskeuze van de persoon te bepalen. Het coördinatiecentrum moet de diensten of de hulpverlening opstarten en verzekeren dat dit goed verloopt. **De persoon moet altijd de vrijheid gelaten worden om al dan niet over te gaan tot een**

coördinatieproces. De persoon heeft ook altijd de vrijheid om de coördinatie stop te zetten of om opnieuw een coördinatievergadering te vragen, wanneer men zich niet meer optimaal voelt bij de manier waarop het georganiseerd is.

Ondanks deze inspanningen zijn er steeds situaties waarin het respect voor de autonomie en de levenskeuzes van de ouderen moeilijker liggen. Dat is het geval bij alleenstaande ouderen in moeilijkheden, die geen familie hebben, die geen burens hebben die hen kunnen ondersteunen, die geen contact hebben met professionele dienstverleners (zo heeft bijvoorbeeld niet iedereen een huisarts), enzovoort. Hoe meer de persoon geïsoleerd is, hoe moeilijker het is om een netwerk rond deze persoon op te bouwen. Bovendien heeft deze persoon dikwijls in zekere zin een autonoom leven opgebouwd en wenst deze zijn of haar levenskeuzes te behouden. Op die manier botst men op een ethisch dilemma tussen enerzijds het respect voor de levenskeuzes van de persoon en anderzijds de moeilijkheden en gevaren voor de persoon om alleen thuis te blijven wonen.

Dit is ook het geval voor ouderen die verkiezen om thuis te blijven wonen maar niet de noodzakelijke middelen hebben om thuiszorg te voorzien. De kostprijs van de diensten voor huishulp mogen dan wel afhankelijk zijn van het inkomen, desondanks blijven ze niet voor iedereen toegankelijk. Dit zorgt ervoor dat niet iedereen een vrije keuze heeft.

Huishoudhulp

Terwijl gezinshulpers gekwalificeerde mensen zijn die opgeleid zijn om hulp te bieden in het dagelijkse leven thuis, hebben huishoudhulpers geen specifieke opleiding gevolgd en houden zij zich enkel bezig met huishoudelijke taken. De diensten voor huishoudhulp worden erkend en gesubsidieerd door de Gemeenschappen en de Gemeenschapscommissies. Werkers op het terrein getuigen dat de vraag naar huishoudhulp voortdurend blijft stijgen. De hulpvraag van mensen van de derde of vierde leeftijd maar ook van eenoudergezinnen, vaak alleenstaande moeders met kinderen, gaat meestal in de richting van ondersteuning in het huishouden, de strijk, de dagelijkse taken. Ondanks deze belangrijke rol wordt dit beroep nog niet voldoende gewaardeerd, zeker niet in termen van financiële erkenning.

- **Erkennen van het belang van de huishoudhulp**
- **Het beroep van huishoudhulp herwaarderen en meer aandacht geven, bijvoorbeeld in het onderwijs.**

Er is bovendien een probleem op het vlak van de erkenning en subsidiëring van dit beroep vanuit de overheid. Binnen het budget is de meeste plaats voorzien voor diensten van gezinsondersteuning, ten koste van de huishoudhulp. Om het

dienstenaanbod van de huishoudhulp uit te breiden, maar ook om de loonvoorwaarden van deze mensen te verbeteren, wordt gevraagd om:

- **Het budget voor huishoudhulp te verhogen door de subsidieregels te veranderen (momenteel zeer beperkt)**
- **Deze stijging van het aantal huishoudhulp mag niet ten koste gaan van het budget voor gezinsondersteuning, daarom vraagt men een globale stijging van het budget.**

“Buurtconciërges”

 Good practice: Om senioren zo lang mogelijk in hun eigen omgeving te laten blijven wonen, organiseert het seniorencentrum een Buurtconciërgeproject (zie eveneens p. 8). Deze buurtconciërge heeft als opdracht bij de ouderen thuis een aantal klusjes te doen waar ze zelf niet meer toe in staat zijn en die het mogelijk moeten maken om zo lang mogelijk thuis te blijven wonen: een aantal aanpassingen waardoor de veiligheid en het comfort van de mensen verbetert. In de eerste plaats gaat het dus om een materiële ondersteuning. Deze buurtconciërge kan echter ook een eerste contactpersoon zijn om andere, minder materiële problemen aan te kaarten. Door het feit dat deze buurtconciërge regelmatig bij mensen aan huis komt, kan hij bij het Seniorencentrum de problemen waar de mensen mee zitten aankaarten en kan men hen eventueel doorverwijzen naar andere diensten.

1.2.3 Solidair wonen stimuleren

“Solidair wonen” wordt door vele aanwezigen beschouwd als een noodzakelijk concept dat zoveel mogelijk ondersteund en gestimuleerd moet worden. Voor velen gaat het hier om een antwoord dat spontaan vanuit het terrein komt, vanuit de burgers, om het hoofd te bieden aan situaties van armoede en bestaansonzekerheid.

Concept

Er bestaan een aantal interessante projecten van “gegroepeerd wonen” of samenwonenprojecten voor oudere Brusselaars.^[6] Deze vorm van samenwonen houdt het midden tussen individueel wonen en het wonen in een gemeenschap.

“Ik ben 77 jaar en ik woon in Sint-Lambrechts-Woluwe, in Antenne Andromede, een geheel van 6 appartementen voor telkens 5 personen, (de woningen) die worden beheerd door het OCMW van Sint-Lambrechts-Woluwe. Ik ben blij dat ik daar woon, behalve

[6] Zie ook het thematisch rapport “Armoede en (ver)ouderen”, p. 45

de zeer aangename woning krijgen wij veel hulp, er is een sociaal assistente, een psychologe, gezinshulp die ons niet enkel helpen in het huishouden maar die ons ook helpen om ons haar te wassen, het toilet te maken van wie daar niet meer toe in staat is, ze praten ook met ons zodat we ook psychologisch gezond blijven, hun aanwezigheid helpt ons en het zijn in alle opzichten zeer bekwame mensen."

"Ik vind dat dit systeem (Versailles Seniors) de autonomie van de persoon en het verlangen om zelfstandig te blijven respecteert en tegelijk deze toegankelijke diensten biedt die echt heel nabij zijn."

"Ik woon in Versailles Seniors, ik ga wat reclame maken want er wordt te veel over isolement gesproken: bij ons is dat het probleem niet! Ieder heeft zijn eigen woning, zijn ruim terras, zijn badkamer, we hebben wat we thuis zouden willen, koken doen we zelf, we doen onze boodschappen, we gaan weg met de wagen of met de bus wanneer we kunnen, we doen wat we willen. Elke namiddag, en niet tweemaal op een jaar, is het salon open, waar we een koffie of wat dan ook kunnen drinken. Ik zeg dan ook altijd: "autonomie" is geen "isolement" in Versailles Seniors!" [7]

Solidair wonen biedt oplossingen voor verschillende problemen, namelijk toegang tot huisvesting en tot hulp en verzorging, maar het stimuleert tevens de sociale contacten, de gezelligheid en het respect voor de persoon en zijn autonomie. Het geeft op een positieve manier toegang tot een degelijke woning aan een "gedeelde" en democratische prijs. Bovendien kunnen de ouderen autonoom blijven door te kiezen voor niet-institutionele huisvesting (vanuit maatschappelijk oogpunt minder duur dan een rusthuis).

Men krijgt er een zekere vrijheid om samen met de andere bewoners een aantal afspraken te maken om het samenwonen te vergemakkelijken, dit in tegenstelling tot de instellingen waar men zich vaak moet houden aan strikte regels die vooraf vastliggen.

 Good practice: Een vrouw getuigt tijdens de rondetafel dat het feit dat ze haar kat mocht meenemen op haar kamer, haar overtuigd had om in het project te stappen. Ze heeft dit namelijk kunnen overeenkomen met de andere bewoners.

 Good practice: Men kan met de andere bewoners ook vormen van solidariteit organiseren om elkaar te helpen. Zo spreken sommige bewoners samen af om boodschappen te doen, of om samen boodschappen te bestellen en aan huis te laten leveren om de prijs te drukken.

Solidair wonen is een woonvorm die in België nog niet officieel erkend is. Op het terrein worden in Brussel (net als in Wallonië en Vlaanderen) al jarenlang initiatieven genomen. De initiatieven ontstaan niet uitsluitend vanuit verenigingen, maar ook uit louter individuele initiatieven. Hun aantal neemt nog steeds toe.

- **"Solidair wonen" zoveel mogelijk ondersteunen.** De overheid moet deze evolutie zoveel mogelijk stimuleren. In de eerste plaats geeft de overheid op die manier uring aan een zekere maatschappelijke keuze, over de manier waarop men de samenleving wil zien evolueren.
- De studie "Solidair wonen: Studie over de mogelijkheden voor de erkenning van het groepswonen voor mensen in een kwetsbare sociale toestand", uitgevoerd in opdracht van de POD Maatschappelijke Integratie, bestudeerde de haalbaarheid van solidair wonen als alternatieve manier van wonen. De aanbevelingen die in deze studie werden gemaakt moeten opgevolgd worden.

Een wetgevend kader opstellen

Het wettelijk maken van het solidair wonen, houdt meer in dan de loutere erkenning van het bestaan van de formule: er moet ook gezorgd worden dat **die projecten, of het nu om institutionele dan wel om privé-initiatieven gaat, zich harmonieuzer kunnen ontwikkelen en beter toegankelijk zijn.**

Een vaak genoemd probleem heeft betrekking op het sociaal statuut waaronder de personen vallen wanneer ze in een project van solidair wonen stappen. Men heeft het dan in het bijzonder over het – in vergelijking met het statuut van alleenstaande – financieel minder gunstig statuut van samenwonende^[8]. Vandaag moet men zich in allerlei bochten wringen en trucjes vinden om aan te tonen dat er niet echt sprake is van samenwonen om te ontsnappen aan deze kwalificatie als "samenwonende". Men stelt dan ook dat de solidariteit op een zekere manier bestraft wordt.

- **Uitzoeken op welke manier de sociaal zwakkeren die in een samenwoonproject stappen dezelfde rechten kunnen behouden als onder het statuut van alleenstaande**
- Verzekeren dat solidair wonen daadwerkelijk een oplossing kan zijn voor alle mensen die in een dergelijk project stappen, niet enkel voor ouderen (cf. probleem van statuut)

[7] Er is ook het Abbeyfield-huis in Etterbeek, "Entre voisins" genoemd.

[8] Het inkomen van personen die genieten van een pensioen of een IGO verandert niet, maar wel dat op de andere steuntrekkenden die met ouderen zouden kunnen samenleven.

- Het idee om een label voor het solidair wonen uit te werken lijkt voor sommigen alvast een interessante piste.

Financiering voorzien

Gezien het niet-officiële karakter vallen de bestaande initiatieven meestal niet binnen de criteria om een financiering te kunnen verkrijgen. Dit zorgt uiteraard voor moeilijkheden bij het uitbouwen van de projecten en het aanwerven van gekwalificeerd personeel.

- **Financieringsartikelen ontwikkelen waarmee de initiatieven ondersteund kunnen worden.** *“Voor mij zou er een financieringspiste moeten komen, waar wij terecht kunnen met onze al dan niet gerichte vragen om optimaal te kunnen blijven functioneren.”*

Solidair wonen inschrijven in de stadsplanning

De overheid moet de wil tonen om het “samenleven”, de sociale, generationele en interculturele mix te stimuleren in de stadsplanning, in de manier waarop ze woningen, sociale en middelgrote woningen bouwt, ...

- Met betrekking tot de financiering zou men de middelen voor het opzetten van huisvesting van het type “solidair wonen” kunnen vinden via het **Gewestelijk Bestemmingsplan (GBP)**. Via het GBP zou men aan bouwpromotoren kunnen opleggen om telkens een bepaald aandeel van solidaire of gemeenschappelijke huisvesting te voorzien.
- **Sociale Verhuurkantoren (SVK)** zouden een rol kunnen spelen in het beheren van deze huisvesting van het type “solidair wonen”
- Op het niveau van de gemeenten zou nagedacht moeten worden op welke manier eengezinswoningen omgevormd kunnen worden tot woningen voor “solidair wonen” om deze vervolgens ter beschikking te stellen.

Diversiteit stimuleren

Onder de noemer van “solidair wonen” vallen tal van initiatieven en projecten. Iedereen is het er over eens dat er niet een welbepaalde formule van “solidair wonen” bestaat die de bovenhand neemt. Het is juist een van de sterktes dat

er verschillende vormen zijn, die elk op hun eigen manier soms zeer specifieke behoeften of verwachtingen kunnen beantwoorden.

- Er moet steeds een zekere vrijheid gelaten worden die de concrete uitwerking zo vrij mogelijk laat. Iedereen moet de formules kunnen vinden die hem of haar het best past. Het wetgevend kader mag een burgerlijke soepelheid en creativiteit niet verhinderen.
- Deze projecten moeten opgezet kunnen worden in alle wijken, ook in de achtergestelde wijken.

Gemengd karakter stimuleren

Het “solidair” wonen biedt een uitstekende gelegenheid om een intergenerationele of interculturele mix na te streven en om solidariteit over de generaties, culturen en sociale groepen heen te stimuleren.

 Good practice: Kangoeroewoningen zijn intergenerationele solidaire woningen. Wanneer ouderen op een bepaald moment alleen komen te staan in een veel te groot huis, dat ze niet alleen kunnen onderhouden en veel te duur is, kan dit een uitstekende mogelijkheid bieden voor mensen die geen woning hebben of moeilijk een betaalbare woning vinden. Men kan de behoefte aan betaalbare huisvesting voor personen met een laag inkomen combineren met de behoeften aan ondersteuning bij de ouderen. De oudere kan zelfstandig blijven wonen, maar kan ook rekenen op een zekere ondersteuning van de “inwonende” en bouwt opnieuw sociale contacten op.

 Good practice: “Studentenkoten” bij senioren zijn een bijzondere vorm van kangoeroewoningen. In een aantal Europese steden lopen er projecten waarbij een student inwoont bij een oudere persoon. De oudere persoon blijft soms achter met een veel te groot huis, en heeft dus plaats voor deze student die hier rustig kan studeren. Deze student kan een aantal diensten of zorgen op zich nemen om de oudere wat te helpen. Dit zal uiteraard reeds bestaan in Brussel, maar dit wordt niet ondersteund.

- De overheid kan ondersteuning bieden in deze intergenerationele projecten, bijvoorbeeld in de vorm van een omkadering om een dergelijk project op te zetten.

1.2.4 Serviceflats

Systemen zoals de serviceflats vormen een andere intermediaire oplossing. Wanneer men beslist dat het niet langer mogelijk is om thuis te blijven wonen, maar men de stap naar het rusthuis (nog) niet wil zetten omdat men in zekere mate nog zelfstandig wil blijven functioneren, kan ook dit een mogelijke tussenoplossing zijn. De serviceflats vormen een compromis tussen de onafhankelijkheid die men heeft wanneer men thuis woont en het aanbod van zorgverlening en activiteiten in het rusthuis.

Vaak zijn deze serviceflatgebouwen gelegen in de nabijheid van een rusthuis waarmee samengewerkt wordt. Mensen van de serviceflats kunnen vrijblijvend gebruik maken van de diensten van het rusthuis, kunnen gaan eten in het rusthuis en eventueel deelnemen aan activiteiten. Er wordt vaak een alarmsysteem voorzien in hun flat. Er worden allerlei inspanningen gedaan opdat de senioren zich niet vereenzaamd voelen.

- **Dit systeem van serviceflats verder ontwikkelen en ondersteunen.** Momenteel kennen deze diensten zeker in de privé-sector een zekere opmars, maar zijn zeker nog niet voor iedereen toegankelijk.

2. EEN THUIS VOOR MENSEN DIE VROEGTIJDIG VEROUDERD ZIJN

2.1 Vaststellingen

De getuigenissen in het thematisch rapport en tijdens de rondetafel bevestigen dat een levensparcours dat getekend wordt door armoede en bestaansonzekerheid leidt tot een psychische en fysieke uitputting. Deze uitputting leidt reeds vóór de pensioenleeftijd tot een sterke behoefte aan rust. Wie op straat leeft kan in onthaalhuizen rust vinden: ze kunnen er uitrusten of opnieuw op krachten komen. Deze tijdelijke rustperiode moet hen toelaten om in een project te stappen en op die manier terug zelfvertrouwen te winnen en “opnieuw te beginnen”.

Voor sommige bijzonder afgetakelde mensen is deze stap naar een realistisch project echter niet haalbaar. Voor een deel van de bevolking is wat gevraagd wordt niet mogelijk. Sommige mensen zullen nooit voldoende autonoom worden om volledig op eigen benen te staan, alleen in een woning leven, en zich te integreren in de maatschappij volgens de huidige

normen. Men vraagt om het “recht op rust” voor deze bijzonder afgetakelde mensen te erkennen.

In het huidige aanbod aan onthaalhuizen moeten mensen aan een hele reeks criteria beantwoorden om te worden toegelaten. Hierdoor worden velen van hen uitgesloten. Voor deze mensen moet men buiten het beperkte kader van onthaalhuizen stappen en verschillende diensten met een lage drempel creëren.

Diezelfde problemen stellen zich in de mentale gezondheidssector. Ook daar stelt men vast dat veel mensen niet de nodige autonomie en energie zullen vinden om zich te integreren volgens de maatschappelijke normen. Ook daar stelt men de noodzaak aan laagdrempelige onthaalstructuren vast, die geen reeks criteria opleggen die de zwaksten uitsluiten.

2.2 Oplossingen

Echte woonplaatsen creëren

Tijdens de rondetafel werd de wens geformuleerd **om laagdrempelige “echte woonplaatsen” te creëren, om te beantwoorden aan het idee van “recht op rust” voor mensen die door het harde leven al vroegtijdig zijn verouderd.** Dat zijn plaatsen waar men zich kan “installeren”, waar men werkelijk kan leven. Men moet er op het vlak van begeleiding en ondersteuning verschillende mogelijkheden bieden in functie van het levensparcours en de reële mogelijkheden van de mensen.

Deze mogelijkheid is niet enkel nodig voor mensen die door het leven lichamelijk zijn uitgeput, maar ook voor patiënten met mentale gezondheidsproblemen, waarvan sommige met zware chronische problemen hebben te kampen en voor wie het onmogelijk is om in een project te stappen.

Een lage drempel verzekeren

Een lage toegangs drempel houdt in dat er zo weinig mogelijk voorwaarden mogen zijn om er gebruik van te mogen maken.

Deze “woonplaatsen” mogen niet louter een springplank zijn naar een re-activering die het onafhankelijk worden ten alle prijze nastreven. Er zouden erkennings- en evaluatiecriteria moeten komen die de verplichting tot activering vermijden, die niet gebonden zijn aan eisen om efficiënt en doeltreffend te zijn, opnieuw werk of onderdak te vinden, enz.

Naast die criteria op het vlak van activering, haalt men verder nog een aantal criteria aan die een belemmering vormen voor de toegang tot diensten. Het verbod op drank- of drugverslaving betekent dat de toegang voor sommige mensen ontzegd wordt. In sommige onthaalhuizen wordt enkel de consumptie van drank en drugs verboden. Het probleem stelt zich ook wanneer men geen huisdieren toelaat: op deze manier sluit men sommige mensen uit. Dat is het geval voor straatbewoners met een hond.

Wanneer men geen rekening houdt met de evolutie van de personen, kan dit vlug stigmatiserend werken en de persoon in kwestie uiteindelijk verlammen in een definitieve en stigmatiserende situatie. Te veel en te strenge criteria kunnen leiden tot een grote versnippering en opsplitsing van mensen in hokjes (bijvoorbeeld structuren voor mensen die nog een levensproject hebben, andere structuren voor mensen met een drugsverslaving). In laagdrempelige structuren is er ruimte voor mensen met verschillende behoeften en moeilijkheden. Later kunnen deze mensen nog altijd doorverwezen worden naar een meer adequate vorm van begeleiding.

Kwaliteit garanderen

Deze vraag naar laagdrempeligheid en minder (strenge) criteria stelt echter in geen geval het belang van erkenningsprocedures in vraag. Er is eensgezindheid over het belang van een duidelijk omliggend kader waarbinnen onthaalstructuren moeten optreden om een kwaliteitsvolle en adequate begeleiding en omkadering mogelijk te maken. Het gevaar van afwijkingen (ongezonde lokalen, ontoereikende omkadering, ...) is anders reëel. Binnen dit kader moet men wel opletten voor té veel criteria en plaats laten voor een zekere soepelheid.

Lokale verankering stimuleren

Deze “woonplaatsen” moeten zoveel mogelijk lokaal verankerd zijn waardoor mensen zich in de eerste plaats opnieuw kunnen integreren op het niveau van de wijk, via het verenigingsleven van de buurt.

Solidair wonen

Deze alternatieve woonvorm^[9] kan ook interessant zijn voor mensen die vroegtijdig verouderd zijn en vóór de pensioenleeftijd van 65 jaar afhankelijk zijn. Ze kunnen er de nodige rust vinden, er echt leven en bovendien niet alleen, maar ook samen met anderen. Bovendien biedt solidair wonen

een antwoord voor het probleem van de afhankelijkheid en het feit dat sommige mensen nooit of toch niet op korte termijn hun volledige autonomie zullen terug vinden. Het mag dus niet gaan om een tijdelijke oplossing, maar een oplossing op lange termijn aanbieden.

• Solidair wonen erkennen als een recht

Good practice: Er bestaan ook samenlevingsvormen die mensen zelf organiseren en waarin verschillende bevolkingscategorieën worden betrokken: mensen die van het OCMW afhankelijk zijn, werklozen, mensen met een handicap, studenten, werkende mensen en zelfs ouderen. Dit is het geval voor de solidaire woongemeenschap in de Koningsstraat 123. Er is met de eigenaar onderhandeld over de bezetting van het gebouw maar het heeft bijna een jaar geduurd alvorens de gemeente de inschrijvingen voor het domicilie van de bewoners aanvaardde.

Begeleid wonen

De praktijk van begeleid wonen^[10] kan een interessante manier van werken zijn om tegemoet te komen aan de afhankelijkheid of gebrek aan autonomie van sommige mensen, zonder dat er sprake is van een tijdelijke opvang.

• De organisaties voor begeleid wonen beter omkaderen en subsidiëren.

[9] Zie ook p. 21.

[10] Begeleid wonen wordt erkend en gesubsidieerd door de GGC. De Vlaamse Gemeenschap erkent deze structuur ook. Deze projecten richten zich over het algemeen tot thuislozen die de stap naar het zelfstandig wonen zetten maar toch nog een vorm van begeleiding wensen, gedurende onbepaalde tijd en in verschillende vormen. Er wordt getracht om hen opnieuw te integreren en een netwerk van relaties op te bouwen.

V. PARTICIPATIE EN ACTIVERING

1. VASTSTELLINGEN

1.1 “Activering”: een onderliggende ideologie

De deelnemers aan de rondetafel benadrukten hoe belangrijk het is om regelmatig de betekenis van bepaalde algemene termen in vraag te stellen. De term “activering” heeft veel tot nadenken aangezet omdat de onderliggende ideologie opnieuw aan de kaak wordt gesteld.

Zo wijst men er op dat de term activering overgenomen is uit de medische wereld. Men definieert activering als een **externe ingreep**: iemand wordt geactiveerd.

In de hedendaagse discussies krijgt activering meestal een uitsluitend **economische invulling**. Men begrijpt het enkel als een inschakeling in de (vrije) markteconomie, in het kader van de dominante economische visie gebaseerd op economische groei en de noodzaak van toenemende productiviteit en competitiviteit. Het verwijst naar het overheersend belang van een economische nuttigheid: een persoon wordt enkel gewaardeerd in termen van zijn of haar economische nuttigheid, dit wil zeggen zijn of haar capaciteit om te produceren en te consumeren.

Wanneer dit concept in het sociale domein wordt aangewend, moet men zich in de eerste plaats afvragen: “wie activeert wie en wat?”. Wie is de persoon die iemand anders activeert? In plaats van dergelijke “externe” activering kunnen we ons ook een “interne” benadering inbeelden: in plaats van “geactiveerd te worden” zou iemand zichzelf kunnen activeren, “actief worden”. We moeten ons ook de vraag stellen of activering niet breder begrepen kan worden dan een uitsluitend “economische” activering? We kunnen dan vertrekken van het idee dat iemand nuttig kan zijn zonder deel te nemen aan het productiesysteem.

Voor vele deelnemers zijn het de **meest kwetsbare mensen van onze samenleving die de grootste druk ondervinden** van het actuele activeringsdiscours. Men houdt hierbij onvoldoende rekening met hun reële mogelijkheden: *“Er wordt veel meer gevraagd aan de mensen met de minste capaciteiten, hen wordt gevraagd zich te activeren, een levensproject te hebben en dergelijke meer, alles moet in orde zijn enz., terwijl mensen zonder problemen niet wordt gevraagd om zich te activeren, om een levensproject te hebben, om contracten te tekenen enz. Het meeste wordt dus gevraagd aan de mensen die het minste hebben.”*

1.2 Gebrek aan erkenning

In de huidige maatschappij heerst een grote druk om te activeren, wat voor de pensioensleeftijd een activering op de

arbeidsmarkt inhoudt. Ook voor de meest kwetsbare groepen van de bevolking wordt deze druk ondervonden: de activering van oudere werklozen of thuislozen staan hoog op de agenda. De vraag naar activering stelt zich eveneens voor patiënten met geestelijke gezondheidsproblemen.

In het thematisch rapport “armoede en (ver)ouderen” legden we uit dat een levensparcours getekend door armoede leidt tot een fysieke en/of psychische uitputting. Dit zorgt er voor dat mensen niet meer actief kunnen zijn op de arbeidsmarkt, zeker niet volgens de vereisten die er vandaag gesteld worden. Voor de leeftijd van 65 jaar is er echter geen enkele rechtvaardiging voor deze “onbeschikbaarheid” of arbeidsongeschiktheid: vroegtijdige uitputting en veroudering zijn immers geen officieel erkende “ziektes”.

In deze context waarin activering in economische zin een grotere waarde wordt toegekend, voelen ouderen zich – net als mensen die vroegtijdig verouderen – automatisch weinig erkend door de maatschappij. Ze werken niet langer, produceren niet meer en passen niet binnen de hedendaagse consumptiepatronen. Ze krijgen het gevoel dat ze niets meer bij te dragen hebben, dat er aan hen voorbij gegaan wordt en voelen zich “niets waard”. *“Dat is zowat de wereld waarin we leven: de armen, de ouderen die niet rendabel zijn, zijn om “weg te gooien”.*

Hun reservebronnen^[11] geraken uitgeput, compenserende ondersteuning ontbreekt, de band met de familie en de samenleving wordt lossier of verbroken. Ten slotte plooit men zich op zichzelf terug, krijgt men het gevoel van verwaarlozing en nutteloosheid en verliest de zin van het leven.

1.3 Gebrek aan aangepast statuut

Op welk statuut kunnen mensen rekenen die niet meer kunnen werken vóór ze de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt? Welk statuut houdt rekening met de fysieke en/of psychische uitputting en de grote behoefte aan rust? Het statuut van werkloze is niet aangepast, aangezien dit een beschikbaarheid op de arbeidsmarkt inhoudt. Het statuut van bruggepensioneerde is niet voor iedereen toegankelijk. Het statuut van gehandicapte kan een oplossing zijn voor mensen die een erkend probleem hebben op het vlak van fysieke of geestelijke gezondheid; het houdt geen enkele druk in om eventueel opnieuw aan het werk te gaan maar de uitkeringen zijn echter onvoldoende om tegemoet te komen aan de behoeften.

Behoeft om opnieuw vertrouwen te vinden in zichzelf en de toekomst.

Zelfs in moeilijke omstandigheden willen ouderen, of vroegtijdig verouderen, actief deelnemen aan het sociale leven en zich engageren in verschillende vormen van vrijwilligerswerk om opnieuw sociale banden aan te knopen en zich nuttig te voelen.

[11] Zie Thematisch rapport “Armoede en (ver)ouderen”, p. 5

Er bestaan echter valkuilen voor dit type van **activering** in de vorm van vrijwilligerswerk, omdat men zijn uitkeringen kan verliezen en enkele rechten kan kwijtspelen wanneer men vrijwilligerswerk doet^[12]. Een aangepast statuut zou hier toe de mogelijkheid kunnen geven.

Toegelaten arbeid voor gepensioneerden.

Veel gepensioneerden willen anderzijds nog werken na hun pensioen om hun veel te klein pensioentje aan te vullen. Zij ondervinden dat ze hiervoor gestraft worden. Gepensioneerden en weduwen mogen wel werken en “extra inkomsten” vergaren, dit echter slechts op beperkte wijze als ze hun pensioen niet willen zien dalen of wegvallen. Het toegestane bedrag is bovendien niet afhankelijk van het bedrag van het pensioen, waardoor een kleiner pensioen dus niet méér kan worden aangevuld dan een hoger.^[13]

2. OPLOSSINGEN

2.1 Erkenning van het individu als dusdanig

Tijdens de rondetafel werd de nadruk gelegd op het belang erkend te kunnen worden omwille van het eenvoudige feit dat men bestaat en niet uitsluitend volgens zijn of haar sociaal of economisch nut.

“In het dagelijks leven ontmoeten we vooral ouderen die veel lijden en volledig zijn uitgesloten van de samenleving, die zich niet erkend voelen, die niet meer actief deelnemen aan de samenleving; zelfs al heeft men gebreken, fysieke of mentale problemen, dan nog is men iemand en kan men nog als dusdanig worden erkend.”

“De persoon bestaat, punt! Niet naargelang zijn nut, zijn vermogen om te produceren of te consumeren, hij bestaat, punt! Vanaf het ogenblik dat men deze stelling, deze vanzelfsprekendheid niet meer aanvaardt, wordt de allerarmste niet meer erkend en blijft hij maar zitten op zijn stuk karton in het Noord- of het Zuidstation of elders.”

2.2 Ouderen als ons “levend geheugen”

Ouderen hebben een hele rijkdom, een rijk verleden, een echt “mémoire vivante” in te brengen in onze maatschappij. Vandaag wordt dit patrimonium weggemoffeld, verwijderd, men vertrekt telkens van een schone lei. Tegen deze achtergrond werd het idee geopperd om ouderen te erkennen als actoren van onze geschiedenis, ons historisch patrimonium, het immateriële patrimonium van onze gemeenschap.

[12] Er zijn een aantal regelingen getroffen opdat uitkeringsgerechtigden zonder verlies van inkomen vrijwilligerswerk kunnen doen, deze lijken echter niet soepel genoeg.

2.3 Thuislozen als deskundigen van hun eigen situatie

Er wordt ook gesproken over de ervaring van thuislozen, als deskundigen van hun eigen situatie. Wat moeten we doen opdat thuislozen en mensen die in extreme armoede leven, net zoals de ouderen, worden beschouwd, en dus ook zichzelf kunnen beschouwen, als mensen die echt nog wel iets te bieden hebben?

In dit debat treedt het belang van het rekening houden met de woorden en ervaringen van mensen in armoede op de voorgrond.

2.4 Naar een werkelijk nut

De deelnemers stellen de vraag aan de samenleving: wat heeft zij te bieden aan deze mensen die zich, reeds voor 65 jaar, in een sociaal, financieel, familiaal kwetsbare situatie bevinden en dagelijks grote moeilijkheden ondervinden waardoor ze hun plaats en hun nut in deze samenleving zijn verloren? Wat stelt de samenleving hen voor op het vlak van “activering”? Als levensproject? Kan men nuttig zijn zonder te werken?

Deelnemers aan de rondetafel zijn het er over eens dat activering niet beperkt mag worden tot een louter professionele inschakeling en actieve deelname aan de arbeidsmarkt. Er dient ook een begrip van “nut” te worden ontwikkeld dat niet louter is verbonden met het idee van het huidige economische systeem, waarin een baan nuttig is wanneer zij economische rijkdom creëert, wanneer ze een commercieel, erkend en beloond nut heeft.

Men zou moeten kunnen discussiëren over de werkelijke waarde van het werk, het werkelijk nut van de activiteit voor de samenleving. Actieve participatie aan de samenleving moet ook mogelijk zijn langs andere wegen dan betaalde arbeid zoals dit vandaag begrepen wordt.

- **Werkelijk nut van de activiteit voor de samenleving valoriseren**

Er zijn heel wat activiteiten, hoofdzakelijk in de vorm van vrijwilligerswerk, die duidelijk hun nut hebben voor de samenleving, omdat ze tegemoet komen aan bepaalde bestaande behoeften.

Er zijn tal van uiteenlopende domeinen waarop deze “maatschappelijke nuttigheid” zich kan vertalen in de vorm van vrijwilligerswerk of burgerinitiatieven en waar de expertise van thuislozen of van de ouderen tot hun recht kunnen komen:

[13] Zie ook Thematisch rapport “Armoede en (ver)ouderen” p.13

Bijvoorbeeld op het domein van **bijstand aan personen**: de begeleiding van mensen naar de sociale diensten en binnenin deze diensten, de mantelzorg, de ouderen die zorg dragen voor de (klein)kinderen, de vrijwilligers in de sociale restaurants (les "restos du cœur"), ...

Maar ook in het zeer levendige verenigingsleven, dat grotendeels steunt op vrijwilligerswerk, of de **culturele sector**, waar de kennis, de ervaring en de hulp van de ouderen zeer welkom zouden zijn.

We vinden ook voorbeelden van vrijwillige "maatschappelijke nuttigheid" en waardering van het "collectief geheugen" in de **intergenerationale projecten**. Hier is de uitwisseling van ervaringen mogelijk tussen jongeren en ouderen. Ouderen zetten zich sterk in voor huiswerkbegeleiding, projecten voor alfabetisering, op ontmoetingsplaatsen en praatgroepen. Er zijn ook interculturele ontmoetingen die de informele banden versterken.

"Men moet daadwerkelijk stimuleren dat men de natuurlijke middelen van elke oudere kan gebruiken en echt een sociale cohesie creëren binnen elke wijk, banden smeden via alle intergenerationale en interculturele ontmoetingen, via informele ontmoetingen, ... Hierdoor gaat een band ontstaan. Het kost weinig en brengt zeer veel op."

Een ander idee dat circuleerde was dat van de ontwikkeling van een **alternatieve en solidaire economie** die de materiële en immateriële behoeften moet beantwoorden van diegenen die van het conventionele economische systeem zijn uitgesloten. "(De conventionele economie) is een economie die op zichzelf draait, zonder inhoud. Het is een economie die uitsluitend werkt voor mensen met geld en waarvan minder begunstigde personen dus volledig worden uitgesloten". Deze solidaire economie moet het welzijn van de minstbedeelden verbeteren. Men brengt een evenwichtige voeding ter sprake, maar ook de ontwikkeling van andere vormen van een solidaire economie, samenaankoop-initiatieven, de ontwikkeling van logistieke middelen voor een buurt economie waardoor diegenen die geen plaats meer hebben op de arbeidsmarkt een sociaal nut zouden kunnen hebben.

- **Activiteiten valoriseren die gericht zijn op de behoeften.** De deelnemers aan de rondetafel zijn het unaniem eens over het werkelijke nut van bovenvermeld type vrijwilligerswerk. Het moet worden gevaloriseerd en het maatschappelijk nut, voor de mensen en voor de heropbouw van een levensproject, moet worden erkend. Het gunstige effect van deze economie op het terugdringen van de armoede en op de verbetering van het welzijn van de minstbedeelden moet worden erkend.

2.5 Een aangepast statuut toekennen?

De vraag naar een nieuw stelsel is volgens de deelnemers niet de eerste vraag die men zich moet stellen, of men nu werkloos is, een leefloon ontvangt, een uitkering voor gehandicapten of een invaliditeitsuitkering. Er is geen consensus of er een bepaald statuut is dat beter past voor mensen die "vroegtijdig verouderd" zijn en niet meer kunnen werken. Het belangrijkste is dat de uitkeringen hoog genoeg zijn en minstens worden opgetrokken tot de armoederisicogrens, hoewel het bedrag van deze drempel (€ 860/maand) vaak onvoldoende is om waardig te leven. Men staat bovendien sceptisch tegenover het opstellen van een nieuw statuut: dit kan bijzonder stigmatiserend werken en brengt ook het onderverdelen van mensen in hokjes met zich mee. Mensen geraken hierin "opgesloten" waarbij geen rekening wordt gehouden met een mogelijke evolutie.

- **De absolute basisvoorwaarde die unaniem gedeeld wordt, is het feit dat de uitkeringen voldoende hoog moeten zijn om te kunnen leven**
- **De minimumpensioenen moeten verhoogd worden, om het mogelijk te maken voor ouderen om nog te kunnen leven en wat geld over te houden voor andere activiteiten.**
"Ouderen (met een laag pensioen) hebben nooit de tijd gehad om iets anders te doen omdat ze hun hele leven hebben gewerkt, terwijl ze nu wel de tijd hebben. Als ze een behoorlijk pensioen hebben, is er een manier om eruit te komen."

Sommige van de "nuttige activiteiten" worden niet "erkend" en gewaardeerd, in de zin dat ze niet vergoed worden, in sommige gevallen zelfs afgestraft.

- **De uitkeringen mogen niet afnemen wanneer men zich engageert in "nuttige" activiteiten** als vrijwilligerswerk
- **Voor bepaalde activiteiten zou een vergoeding kunnen worden toegekend.** We kunnen een voorbeeld aanhalen van (niet-werkende) personen die thuisblijven om voor hun zieke of afhankelijke ouders te zorgen. Dat is vaak het geval bij vrouwen, in het bijzonder in de migrantengemeenschap. De geboden hulp is zeer belangrijk, soms de klok rond, en is positief voor de menselijke relaties en wat financiële draagkracht betreft. Toch worden deze mantelzorgers op geen enkele manier gewaardeerd of erkend, erger zelfs, wanneer iemand die een sociale uitkering ontvangt zijn of haar ouder(s) in huis neemt (of omgekeerd) om er beter voor te kunnen zorgen, worden de uitkeringen verlaagd.
- Het werkingsbudget van de verenigingen verhogen **om de kosten van de vrijwilligers te betalen.**

VI. ANDERE VOORSTELLEN UIT HET ALGEMEEN DEBAT

1. ENERGIE

Vaststellingen

Sinds de liberalisering van de energiemarkt zijn de prijzen voortdurend gestegen en investeren in energiebesparing is zeer duur. Men vraagt zich af of de federale, gewestelijke en gemeentelijke overheden het prijsbeleid van Electrabel nog onder controle hebben. Momenteel zijn er in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest al maatregelen getroffen om de consumenten te helpen.

De BTW op energie speelt een zeer grote rol in het budget van de armste gezinnen. De BTW voor gas en elektriciteit bedraagt momenteel 21 %, net zoals voor luxeproducten, en voor water 6 %, omdat dat wordt beschouwd als een basisbehoefte.

Oplossingen

- **Arme gezinnen gemakkelijker toegang geven tot energiepremies**
- **Aan de federale overheid vragen de BTW op gas en elektriciteit te verlagen tot 6 % omdat het eveneens gaat om een basisbehoefte.**

2. ONDERWIJS

Vaststelling

Uit de cijfers van de Welzijnsbarometer blijkt hoe belangrijk onderwijs en vorming zijn, in het bijzonder wat de toegang tot tewerkstelling betreft. Al te veel jongeren verlaten de school met ten hoogste een diploma van het lager secundair onderwijs en volgt geen onderwijs mee.

Het onderwijsbeleid is echter geen bevoegdheid van het gewest of van de gemeenschapscommissies.

Oplossing

- **De Colleges van de Gemeenschapscommissies en de Gemeenschappen moeten met elkaar overleggen om het vroegtijdig schoolverlaten aan te pakken.**

3. SANITAIRE VOORZIENINGEN VOOR THUISLOZEN

Vaststellingen

In Brussel bestaan er verschillende voorzieningen voor wie op straat leeft. Er zijn dan wel extra toiletten gekomen in het metrostation Beurs, er is nog steeds een gebrek aan douches waar thuislozen zich regelmatig kunnen wassen. Hygiëne is een belangrijke factor, zowel voor de gezondheid als om in de maatschappij te worden opgenomen.

Oplossingen

- **Het aantal douches in alle openbare plaatsen in alle gemeenten uitbreiden** "zonder te moeten smeken of op de knieën te gaan zitten". De nachtsielen beter uitrusten.
- **Het openstellen van de douches van sportcentra en zwembaden voor thuislozen.** Om hen beter te kunnen opvangen, kan worden overwogen om thuislozen aan te werven en hen op te leiden om zich over deze specifieke doelgroep te ontfermen.

4. MENSEN ZONDER PAPIEREN

Vaststellingen

De situatie van veel mensen zonder papieren is dramatisch. Ze worden niet opgenomen in de statistieken en bestaan wettelijk niet maar ze zijn wel degelijk aanwezig op het Brusselse grondgebied. Ze worden uitgesloten, leven in extreme armoede en worden echt uitgebuit. Ze hebben geen recht op werk. Hun enige oplossing is zwartwerk, zonder enige vorm van veiligheid, of waarbij ze worden blootgesteld aan onmenselijke arbeidsomstandigheden en aan risico's van arbeidsongevallen, en uitgebuit worden.

Ze hebben slechts recht op de dringende medische bijstand die wordt geleverd door de OCMW's en betaald door de federale overheid. Maar de OCMW's worden niet gefinancierd voor dit specifieke werk in termen van personeel, lokalen, ...

De problemen waarmee de federale overheid te maken heeft om de kandidaat-vluchtelingen op te vangen, zorgen ervoor dat deze mensen in nachtsielen voor thuislozen terecht komen. Deze zijn niet voor hen voorzien en zeker niet wanneer het gaat om gezinnen met kleine kinderen (lokale omvormen tot slaapzalen, samenleven met thuislozen met tuberculose, ...).

Oplossingen

- **Mensen zonder papieren en asielaanvragers moeten worden opgevangen in aangepaste structuren van de federale overheid**
- **De wet zou moeten toestaan dat iedereen wordt geholpen zodra hij of zij in gevaar is.** Er wordt gepleit dat iedereen het recht moet hebben op bijstand en zelfs een leefloon, ongeacht zijn wettelijk statuut, en voor het recht op gedeclareerde arbeid zodat deze mensen zowel kunnen bijdragen tot de sociale zekerheid en werken in menselijke omstandigheden.

5. TOENEMENDE ONGELIJKHEID

Vaststelling

Op de financiële crisis die we momenteel doormaken zal een economische crisis volgen. De gemiddelde rijkdom loopt dus een risico op daling. Een van de doelen van de Welzijnsbarometer (eerste katern van het Brussels Armoederapport) moet juist zijn na te gaan welke gevolgen deze crisis heeft voor de arme Brusselaars.

Oplossing

- Naast de armoederisico-indicator zou er nog **een indicator moeten zijn om de evolutie van de rijkdom te meten, om te controleren hoe de ongelijkheid evolueert.**

6. ARMOEDE BETER BEGRIJPEN

Vaststelling

Verschillen in referentiekader maken een coherent armoedebestrijdingsbeleid moeilijk. Zo wordt er tijdens de rondetafel gewezen op de verschillen in referentiekader van beleidsmakers en mensen die dagelijks geconfronteerd worden met armoede.

Oplossing

- Om een beter begrip te garanderen, zouden we kunnen voorstellen om **één sabbatdag per maand in te lassen voor de politici**, te weten de bevoegde ministers, hun kabinetchefs en de verantwoordelijke adviseur binnen het kabinet, zodat ze zouden kunnen kennismaken met de problemen van de sector waarvoor ze bevoegd zijn. Ze zouden bijvoorbeeld één dag in een opvangtehuis, één dag op straat, één dag in een rusthuis, één dag in een ziekenhuis kunnen leven. Het zou een sabbatdag zijn waarop ze werkelijk getuige zouden zijn van de problemen die deze personen doormaken.

VII. CONCLUSIE

Veel van de voorstellen die geformuleerd zijn in de loop van de rondetafel vertrekken van twee basisvoorwaarden om de situatie van ouderen die in armoede leven en van arme mensen die als gevolg van armoede vroegtijdig verouderen te verbeteren en om preventief op te treden. In de loop van de rondetafel werden deze twee eisen systematisch herhaald en unaniem gedeeld door de aanwezigen.

Een menswaardig inkomen verzekeren

Verschillende indicatoren in de Welzijnsbarometer tonen de grote financiële kwetsbaarheid van de Brusselse bevolking aan (zie p.14-28). Een hoog percentage van de bevolking is afhankelijk van een vervangingsuitkering of een minimuminkomen die – met uitzondering van de inkomensgarantie voor ouderen en het minimumpensioen van werknemers met volledige loopbaan – onder de armoederisicogrens blijven (tabel 9 p.19). Het thematisch rapport gaat dieper in op de kwetsbare socio-economische situatie van heel wat Brusselse ouderen (“Armoede en (ver)ouderen”, p.23-31).

Een aangepaste houding aannemen

Een tweede basisvoorwaarde is dat men meer rekening houdt met de reële behoeften en moeilijkheden van de ouderen en hen hun eigen plaats in de maatschappij geeft.

Dit is in de eerste plaats een oproep aan de bredere samenleving: men moet meer rekening houden met en respect opbrengen voor de ouderen en mensen die in moeilijke omstandigheden moeten leven en vroegtijdig verouderen. Men moet erkennen dat ze meer tijd nodig hebben, dat ze een ander ritme volgen, dat er veel naar hen moet worden geluisterd.

Het moet mogelijk zijn dit ook politiek te vertalen in erkennings- en evaluatiecriteria die niet louter streven naar een grotere efficiëntie ten koste van alles, waarbij de “omzet vergroot moet worden” inzake het aantal geholpen personen, het aantal contacten, het aantal mensen dat aan het werk gezet wordt, werk vindt, onderdak vindt, enz. Een plaats om te luisteren, meer tijd, een ritme dat is aangepast aan kwetsbare personen, een begeleiding op langere termijn, enzovoort, zouden hun plaats kunnen vinden in deze criteria.

Net zoals andere bevolkingsgroepen vormen ouderen tenslotte geen homogene bevolkingsgroep. Ze hebben heel uiteenlopende behoeften en wensen. Daarom moet men ook een verscheidenheid aan oplossingen voorzien die op verschillende manieren aan de behoeften kunnen tegemoetkomen en die ervoor zorgen dat ouderen die diensten kunnen kiezen die zijn aangepast aan hun specifieke situatie.

BIJLAGE

DEELNEMERS AAN DE RONDETAfel

- Aide et soins à domicile asbl
- Antenne Andromeda
- Atoll, centre d'accueil de jour pour personnes âgées
- Brussels Overleg Dienstencentra
- Brussels Overleg Thuiszorg
- Brussels Platform Armoede
- Brusselse Welzijnsraad
- CAW Archipel
- CAW Archipel- Albatros
- CAW Archipel- De Schutting
- Centre bruxellois d'Action interculturelle
- Centrum voor Maatschappelijke Documentatie en Coördinatie
- Centrum voor sociale opvang EH Froidure
- Collectif Solidarité contre l'exclusion
- Comité des Citoyens sans emploi
- De Babelleir
- De Elsense Haard
- Den Zaet - Dienst Geestelijke Gezondheidszorg
- Dienst Gezins- en Bejaardenhulp
- Dienst voor Hulp aan Schaarbeekse Gezinnen
- Dienstencentrum Het Anker
- Dienstencentrum Violette
- Entraide des Marolles
- Federatie Bico
- Federatie van de bicommunautaire Centra voor Maatschappelijk werk
- Fédération des Centres de service social
- Fraternité des Veuves
- Gemeenschappelijk thuislozenfront
- Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie, Administratie
- Gemeente Oudergem
- Gemeente Sint-Jooste-ten-Noode
- Home Sweet Mômes
- Infor-Homes
- Kabinet van de Voorzitter van het Parlement francophone bruxellois
- Kabinet van Minister E. Huytebroeck
- Kabinet van Minister P. Smet
- La Gerbe Service de santé mentale, Mémoire vivante
- La Strada, Steunpunt Thuislozenzorg Brussel
- Ligue bruxelloise francophone pour la santé mentale
- Maison de la Famille, service d'aide à domicile
- Ministerie BHG, Bestuur Ruimtelijke ordening en Huisvesting
- Observatoire de l'Habitat et de l'Urbanisme
- Observatoire de la santé du Hainaut
- Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad
- OCMW Elsene
- OCMW Schaarbeek
- OCMW Sint-Gillis
- OCMW Vorst
- Open Deur
- OVALLO, Overlegplatform Allochtonen Ouderen
- Overlegplatform Geestelijke Gezondheidszorg Brussel-Hoofdstad
- Samenlevingsopbouw Brussel
- Seniorencentrum
- Seniors Sans Frontières
- Sociaal Restaurant «t Snijboontje»
- Solidarités Nouvelles Charleroi
- Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting
- ULB, École de Santé Publique
- Universiteit Antwerpen – Onderzoekscentrum Armoede, Sociale uitsluiting en de Stad
- Vereniging van de Stad en de Gemeenten van het BHG, Maatschappelijk Welzijn
- Vereniging waar Armen het woord nemen ARA
- Vereniging waar armen het woord nemen Pigment
- Versailles Seniors vzw
- VGC, Algemene Directie Cultuur, Jeugd en Sport
- VGC, Algemene Directie Onderwijs en Vorming
- VGC, Directie Welzijn en Gezondheid

Brussels armoederapport 2008

Om de twee jaar wordt een rondetafel georganiseerd naar aanleiding van de publicatie van het Brussels armoederapport. Daar worden de conclusies van het rapport openbaar besproken. Het is de bedoeling om er nieuwe werkpistes te formuleren die het parlementaire debat kunnen voeden en de beleidsverantwoordelijken kunnen aanzetten tot actie in de strijd tegen de armoede.

Op de rondetafel worden de Brusselse parlementsleden en ministers, de beleidsverantwoordelijken van de gemeenten en de OCMW's en de mensen die persoonlijk of beroepsmatig met armoede worden geconfronteerd, uitgenodigd in het Brussels Parlement.

Voorliggend document presenteert een synthese van de voorstellen die in de verschillende werkgroepen rond "armoede en (ver)ouderen" en tijdens het afsluitend algemeen debat van de rondetafel van 6 november 2008 werden geformuleerd. Ze worden geordend volgens 4 thema's die transversaal doorheen de rondetafel terugkwamen, namelijk: de grotere doeltreffendheid van maatregelen en tussenkomsten (II), het belang van het installeren van ontmoetingsruimten (III), het thema huisvesting en "verblijfplaatsen" (IV) en tot slot participatie en activering (V). De pistes en voorstellen die buiten het thema "armoede en (ver)ouderen" werden geformuleerd worden in een vijfde hoofdstuk samengebracht (VI). Het laatste hoofdstuk (VII) formuleert twee basisvoorwaarden die noodzakelijk zijn om de situatie van ouderen die in armoede leven en van arme mensen die als gevolg van armoede vroegtijdig verouderen te verbeteren en om preventief op te treden.

www.observatbru.be

Dit document is ook in het Frans beschikbaar.

Ce document est également disponible en français sous le titre:
"Synthèse de la table ronde, Rapport bruxellois sur l'état de la pauvreté 2008"